

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΡΙΘΜ. ΦΥΛΛΟΥ 110 ■ ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1990 ■ ΑΔΑΡ - ΝΙΣΑΝ 5750

יהוה אלהי בך חסיתי הושיעני
מכל-רדפי והצילני

"Κύριε ο Θεός μου, επί σε ελπίζω· Σώσον με εκ πάντων
των διωκόντων με και ελευθέρωσόν με"

(Ψαλμός 72)

Το Δικαίωμα να είσαι 'Ανθρωπος

Τα παλιά ιστορικά κείμενα, λένε, δεν χάνουν την αξία τους. Όταν μάλιστα είναι κείμενα κορυφαίων πνευμάτων της Ανθρωπότητας, ο χρόνος που τα χωρίζει από την εποχή που γράφτηκαν τους δίνει μια νέα λάμψη ενώ τα διατηρεί πάντα ζωντανά στην επικαιρότητα. Τα παλιά ιστορικά, από πλευράς περιεχομένου, κείμενα εξακολουθούν μέσα στους αιώνες να φωτίζουν και να παραδειγματίζουν. Να προτρέπουν και να επισημαίνουν.

Είναι γνωστός ο διωγμός των Εβραίων που έγινε πριν από 500 χρόνια από την Ισπανία και την Πορτογαλία κατά την περίοδο των Καθολικών Βασιλέων Φερδινάνδου και Ισαβέλλας και η βαναυσή και προσηλυτική για την Ανθρωπότητα Ιερά Εξέταση που επακολούθησε. Χρόνια μετά, το 1748, ο Μοντεσκιέ στο έργο του "Περί του Πνεύματος των Νόμων" περιέλαβε το κείμενο που ακολουθεί. Το μεταφέρουμε όπως δημοσιεύεται στην έκδοση της Unesco "Το δικαίωμα να είσαι άνθρωπος". (Ελληνική έκδοση Αθήνα: Μιχ. Μπεργάδης, 1970. Τόμος Α', σελ. 292), σημειώνοντας συνάμα ότι ο Μοντεσκιέ δεν ήταν από εκείνους που απέφειναν την κριτική για τους Εβραίους (όπως φαίνεται στις "Περσικές Επιστολές", του 1721).

Ταπεινωτή παραινεση στους ιεροδικαστές της Ισπανίας και της Πορτογαλίας

Μια Εβραία δέκα οκτώ ετών, που την έκαψαν στη Λισσαβόνα στο τελευταίο ολοκαύτωμα (auto-da-fe) έδωσε την ευκαιρία να γραφεί το μικρό τούτο έργο· και πιστεύω ότι είναι το πιο μάταιο που γράφηκε ποτέ. Όταν πρόκειται ν' αποδειχθούν πράγματα τόσο φανερά, είναι βέβαιο ότι δεν θα πειθούν.

Ο συγγραφέας δηλώνει ότι, παρόλο που είναι Εβραίος, σέβεται τη χριστιανική θρησκεία και ότι την αγαπάει αρκετά για ν' αφαιρέσει από τους ηγεμόνες που δεν θα ήταν χριστιανοί, ένα ευσχημό επιχείρημα για να την διώξουν.

Παραπονιόμαστε, λέει στους ιεροδικαστές, ότι ο αυτοκράτωρ της Ιαπωνίας βάζει να κάψουν σε σιγανή φωτιά όλους τους χριστιανούς που βρίσκονται στην επικράτειά του· αλλά θα σας απαντήσει: Σας μεταχειριζόμαστε, εσάς που δεν πιστεύετε σ' ό,τι πιστεύουμε εμείς, όπως μεταχειριζόμαστε εσείς αυτούς που δεν πιστεύουν σ' ό,τι πιστεύετε εσείς· δεν πρέπει να παραπονιόμαστε παρά για την αδυναμία σας που σας εμποδίζει να μας εξοντώσετε και που μας επιτρέπει να σας εξοντώσουμε.

Πρέπει, ωστόσο, να ομολογήσετε ότι είσατε πολύ πιο σκληροί από αυτόν τον αυτοκράτορα. Μας θανατώνετε, εμάς που δεν πιστεύουμε σε ό,τι πιστεύετε, γιατί δεν πιστεύουμε σε όλα εκείνα που εσείς πιστεύετε. Πρεσβεύουμε μια θρησκεία που και σεις οι ίδιοι ξέρετε ότι ήταν άλλοτε αγαπητή στον Θεό· εμείς νομίζουμε ότι ο Θεός την αγαπάει ακόμη και σεις νομίζετε ότι δεν την αγαπάτε πια· και επειδή κρίνετε έτσι τα πράγματα, περνάτε δια πυρός και σιδήρου όσους βρίσκονται σ' αυτή την τόσο συγχωρητέα πλάνη και πιστεύουν, ότι ο Θεός αγαπάει ακόμη αυτούς που είχε αγα-

πήσει.

Αν είσατε σκληροί απέναντί μας, είσατε πολύ σκληρότεροι στα παιδιά μας· βάζετε να τα κάψουν επειδή ακολουθούν τις ιδέες που τους ενέπνευσαν αυτοί που ο φυσικός νόμος και οι νόμοι όλων των λαών τους μαθαίνουν να σέβονται σαν θεούς.

Στερείτε τον εαυτό σας από την πλεονεκτική θέση που σας έδωσε έναντι των μωαμεθανών ο τρόπος με τον οποίο θεμελιώθηκε η θρησκεία τους. Όταν κανχώνται για τον αριθμό των πιστών τους, τους λέτε ότι τους κέρδισαν με τη βία και ότι διέδωσαν την θρησκεία τους με τη φωτιά· γιατί, λοιπόν, θέλετε να θεμελιώσετε τη δική σας με τη φωτιά;

Όταν θέλετε να μας κάνετε να έλθουμε κοντά σας, σας προβάλλουμε ως επιχείρημα μια πηγή από την οποία καμαρώνετε ότι καταγόμαστε. Μας απαντάτε ότι η θρησκεία σας είναι καινούργια μεν, αλλά ότι έχει θεϊκή προέλευση· και το αποδείχνετε επειδή αυξήθηκε με τους διωγμούς των ειδωλολατρών και με το αίμα των μαρτύρων σας· σήμερα, ωστόσο έχετε αναλάβει ρόλο Διοκλητιανών και μας κάνετε να παίρνουμε το δικό σας ρόλο.

Σας εξορκίζουμε όχι στο όνομα του παντοδυνάμου Θεού που διακονούμε, εσείς και εμείς, αλλά του Χριστού που μας λέτε ότι έλαβε ανθρώπινη υπόσταση για να σας δώσει παραδείγματα προς μίμηση· σας εξορκίζουμε να συμπεριφερόσαστε απέναντί μας όπως θα συμπεριφερόταν και ο ίδιος αν βρισκόταν ακόμα στη γη. Θέλετε να είμαστε χριστιανοί, ενώ εσείς δεν θέλετε να είσατε χριστιανοί.

Αν ωστόσο δεν θέλετε να είσατε χριστιανοί, ας είσατε τουλάχιστον άνθρωποι: ας μας μεταχειριζόσαστε όπως θα κάνετε αν, μη διαθέτοντας παρά αυτές τις αμυδρές αναλαμπές δικαιοσύνης που μας δίνει η φύση, δεν είχατε καμμία θρησκεία για να σας οδηγήει και μιαν αποκαλύψη για να σας φωτίζει.

Αν ο Θεός σας αγάπησε αρκετά για να σας βοηθήσει να ιδήτε την αλήθεια, σας έκανε μεγάλη χάρη· ωστόσο, είναι άραγε φυσικό, τα παιδιά που δέχτηκαν την κληρονομιά από τον πατέρα τους, να μισούν εκείνους που δεν τη δέχτηκαν;

Κι αν κατέχετε αυτή την αλήθεια, μη μας την κρύβετε με τον τρόπο που μας την προτείνετε. Το κύριο χαρακτηριστικό της αλήθειας είναι ο θρίαμβός της στις καρδιές και στα πνεύματα και όχι αυτή η αδυναμία που δείχνετε όταν θέλετε να την κάνετε αποδεκτή με βασανιστήρια. Πρέπει να σας προειδοποιήσουμε για κάτι: αν κάποιος από τις μέλλουσες γενεές τολμήσει ποτέ να ειπεί ότι στον αιώνα που ζούμε, οι λαοί της Ευρώπης ήταν πολιτισμένοι, θα αναφέρουν εσάς για ν' αποδείξουν ότι ήταν βάρβαροι· και η ιδέα που θα σχηματίσουν για σας θα είναι τέτοια που θ' αμαυρώσει τον αιώνα σας και θα μεταφέρει το μίσος σε όλους τους συγχρόνους σας.

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Πλευρά από το βιβλίο των Ψαλμών του Δαβίδ. Blanche de Castille. Επάνω είναι η Κιβωτός του Νώε, κάτω ο Αβραάμ-ενώ ετοιμάζεται για να θυσιάσει τον Ισαάκ. Γαλλική έκδοση του δεύτερου τετάρτου του ΙΓ' αι. (Παρίσι, βιβλιοθήκη Arsenal).

Ο Δαυίδ με το κεφάλι του Γολιάθ, του Andrea Mantegna, 15 αιώνας, ζωγραφικός πίνακας που βρίσκεται στη Βιέννη στο Μουσείο Ιστορίας της Τέχνης

Ο Ιουδαϊσμός εν τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία

Του ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΡΕΪΝΑΧ

Τη υστερία της αλώσεως της **Βεθθάρ**, η Παλαιστίνη παρείχε το θέαμα τρομακτικής ερημώσεως. Περί τους εξηκοντάκις μυρίους άνδρες, ως λέγεται, είχαν αποθάνει δια του σιδήρου και του πυρός, μη υπολογιζομένων των θυμάτων της πείνης και των νόσων. Αι αγοραί επλημύρουν δούλων, οίτινες επωλούντο αντί ευτελούς τιμήματος. **Η Γαλιλαία**, ερημωθείσα και καταστραφείσα, δεν είχε πλέον ελαιόδεντρα, και κατά τινα εθνικόν ιστοριογράφον "σχεδόν άπασα η Ιουδαία είχε καταστή έρημος, οι λύκοι και αι ύαινας εισήρχοντο εις τας πόλεις.

Η αρχαία Ιερουσαλήμ δεν υπήρχε πλέον, ουδέ ψιλώ ονόματι. Επί της θέσεως αυτής ανιδρύθη πόλις όλως εθνική, η **Αιλία Καπιτώλια**, ούτω κληθείσα εκ του Αυτοκράτορος Αιλίου Αδριανού και του Καπιτωλίου Διός, ου ο ναός έστεψε το όρος Σιών. Η πόλις κατοικείτο υπό ατομάχων, Ελλήνων, Φοινίκων και Σύρων. Διάταγμα όπερ ίσχυσεν μέχρι του τέλους της αυτοκρατορίας, απηγόρευε τους Εβραίους την εις αυτήν είσοδον επί ποινή θανάτου· ώφελον να προσφύωσιν εις τον μεταμφιεσμόν, ίνα έλθωσι και θηγήσωσιν επί ερειπίων του αρχαίου αυτών ιερου.

Προς λυσιτελεστέραν κατάπνιξιν παρά τους Εβραίους πάσης νέας ροπής εις επανάστασιν έθιμά τινα, άπερ ηδύναντο να διασώσωσι την ανάμνησιν της αρχαίας ανεξαρτησίας, κατηγορήθησαν ανιστηρώς καθ' όλην την διάρκεια της βασιλείας του **Αδριανού**· εν τούτοις κατελέγοντο η εθνική ενδυμασία, η περιτομή, η τήρησις του Σαββάτου και μάάλιστα η σπουδή του Θείου Νόμου. Ο διάδοχος του Αδριανού, **αυτοκράτωρ Αντωνίνος Πιος**,

εθεώρησε τα πνεύματα επαρκώς κατηνασμένα και ανεκάλεσε τας απαγορεύσεις ταύτας. Η θρησκευτική οργάνωσις του Ιουδαϊσμού, ης οι δεσμοί είχαν διαρραγή επί της στάσεως του Βαρ Κοχβά, ηδυνήθη τότε να ανιδρυθη εκ νέου.

Από αυτής της πολιιορκίας της Ιερουσαλήμ υπό του **Τίτου**, το Συνέδριον είχε μετενεχθή, εις **Ιαμνείαν** πόλιν εγγύτατα τη Ιόππη κειμένην, υπό την ηγεσίαν του **Ραββίνου Ιωχανάν Βεν Ζακκάϊ**. Η πόλις αυτή είχε διαδεχθή την Ιερουσαλήμ ως θρησκευτική μητρόπολις του Ιουδαϊσμού· μετά τας δεινάς όμως δηλώσεις της στρατίας του Ανδριανού η Ιαμνεία είχε αναμφισβήτητως καταστή ακατοίκητος. Το Συνέδριον εδέησε να μετοικήση προς βορράν εις την Γαλιλαίαν· έθετο αλλεπαλλήλως την έδραν του εν πολλοίς τόποις, και τέλος εγκαθιδρύθη εν Τιβεριάδα.

Το Συνέδριον, όπερ ήτο η υπερτάτη θρησκευτική αρχή του γένους, είχε πρόεδρον τον Πατριάρχην ή Ναοί (ηγεμόνα)· το αξίωμα τούτο ήτο κληρονομικόν εν τη οικογενεία του **Ιλλέλ**, ήτις εκ θηλυγονίας συνήπτετο μετά του βασιλικού αίματος του **Δαυίδ**. Περί τω Νασί, υπήρχαν δύο αντιπρόεδροι· ο **Αβ - Βεθ - διν** (πατήρ του δικαστηρίου), και ο **Χαράμ**, υψηλοί λειτουργοί, ων τα καθήκοντα δεν είναι καλώς γνωστά.

Μετ' αυτούς είποντο τα απλά μέλη του Συνεδρίου, είτε οι "πρεσβύτεροι" (Ζεκενίμ), οι διδάσκαλοι δηλαδή οίτινες παρά του πατριάρχου είχαν λάβη δι' επισήμου χειροτονίας (Σεμιχά) την αναγκαίαν άδειαν ίνα μετέρχονται την εξουσίαν του δικαστού. Οι πρεσβύτεροι ούτοι δεν ανήκαν ακριβώς ειπείν, εις το

Συνεδριον, ἀλλ' ἦσαν οἱ μόνοι ἱκανοὶ ὥπως ἐκλέγονται μέλη αὐτοὺς καὶ παρεκλήθητο εἰ τὰς συνεδριάξεις αὐτοῦ ἐπὶ ἐδρῶν διακεκρυμμένων, πρὸ τῶν ἀπλῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ὄχλου, ὅστις ἔμενεν ὄρθιος ἢ οὐκ ἰσθῶν.

Ο Πατριάρχης εἶπε πολλαπλά καθήκοντα, ὧν σπουδαιότατον ἦτο ἡ διαρρυθμῆσις τοῦ ἡμερολογίου. Καθόριζεν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προσαγομένων μαρτυριῶν, τὴν ἀκριβῆ στιγμήν τῆς ἐμφάνεισός τῆς νέας σελήνης, τοῦτέστι τὴν ἀρχὴν ἐκάστου μηνὸς καὶ ἐπομένως τὰς ἡμέρας τῶν εορτῶν. Προσέθετε κατὰ τὸν ἀρμόζοντα καιρὸν τὸν συμπληρωματικὸν μῆνα, ὅστις ἐχρησίμευεν ἵνα ἀποκαταστήσῃ τὴν συμφωνίαν μεταξὺ τοῦ σεληνιακοῦ καὶ τοῦ ἡλιακοῦ ἐτους. Τέλος αὐτὸς συνεφελαίου τὰς συζητήσεις τοῦ Συνεδρίου, ἐδημοσίευσεν τὰς νομικάς αὐτοῦ ἀποφάσεις καὶ ἐξησφάλιζε τὴν διατήρησιν τῆς θεοσκευτικῆς ἐνότητος δια τῆς χρήσεως τοῦ ἐπιφοβίου ὀπλοῦ τοῦ ἀφορισμοῦ (Χέρεμ). Πολλοὶ πατριάρχαι ἀπεδείχθησαν ὡσαύτως διδάσκαλοι ἐξοχοὶ καὶ συνεδίαζαν μετὰ τοῦ ἀξιωματοῦ προέδρου τοῦ Συνεδρίου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς σχολῆς (Ρως Ἰεσβά).

Ἡ σκεδὸν βασιλικὴ λαμπρότης ἧτις περιέβαλλε τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ πατριάρχου τὸν ἐνεθάρρυνε νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τῆς ἀρμοδιότητός του πρὸς ζημίαν τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου καὶ ἐκ τούτου παρήχθησαν πολλὰ ἀκρίβη ἀμφισβητήσεις. Ἐπὶ

Ἀδριανοῦ Νασι περιώνυμος ἐπὶ τὰς ἀστρονομικὰς αὐτοῦ γνώσεις, **Γαμαλιήλ ο Β'**, υπέστη ποτὲ καθαιρέσθαι διὰ τὸ ἐπιτακτικὸν τοῦ χαρρακτηρὸς του. Ὁ ἐγγόνος αὐτοῦ, **Ιούδας ο Ἅγιος (Παββί)**, ὁ συντάκτης τῆς **Μισνά**, ἀνιήρῃσε τὸ γόητρον τοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ. Αὐτὸς ἡ ο δευτέρος αὐτοῦ διάδοχος, καλούμενος ὡσαύτω **Ιούδας** ἀπῆλθε τῆς φιλίας ἐνός τῶν αυτοκρατόρων, οἵτινες ἐκαλοῦντο **Ἀντωνίνος**.

Ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Γ' ἐκατονταετηρίδος ἡ λαμπρότης τοῦ Πατριαρχείου ἔβη ἐλαττωμένη, συνάμα δὲ καὶ ἡ τῶν Σχολῶν τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Γαλιλαίας. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ δράσις μετεωπίσθησαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, καὶ αὐτὸ τὸ Συνεδριον δὲν ἐθεωρήθη πλέον ἡ γεραρὸν λείψανον τοῦ παρελθόντος. **Ὁ Πατριάρχης Ἰλλέλ ο Β'**, σύγχρονος τῶν πρώτων Χριστιανῶν αυτοκρατόρων, ἐπετάχυνε τὴν παρακμὴν ταύτην ἀπεκδινόμενος οἰκειοθελῶς τὸ σπουδαιότατον τῶν ὑπουργημάτων τοῦ συνέταξε δηλαδὴ, συμφώνως πρὸς τοὺς υπολογισμοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀστρονόμων, ἐν ἡμερολόγιον διηγετικῆς, ὅπερ διαδοθὲν παρὰ πᾶσι ἀπῆλλαξε πλέον τὰς πόρρω κειμένης κοινότητάς του χρέους νὰ ἀποτείνωνται πρὸς τὸ Συνεδριον ἵνα γνωρίζωσι τὰς ἀκριβεῖς ἡμέρας τῶν εορτῶν (ἐτεῖ 359).

Ἐπέζησεν ὅμως μία ἀνάμνησις τῆς ἀρχαίας καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Ἀβέβαιοι οὖσαι περὶ τῆς ἀκριβοῦς ὥρας καθ' ἣν ἡ νέα σελήνη ἀνεφάνη ἐν Ἰαμνείᾳ ἢ ἐν Τιβεριάδι, αἱ ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης ευρισκόμεναι συναγωγαὶ εἶχαν ἀποκτήσῃ τὴν ἔξιν νὰ διπλασιάζωσιν ἐκάστην εορτήν, ἵνα ὥσι βέβαιαι ὅτι τὴν ἐπανηρύρισαν ἐν οἷω χρόνῳ καὶ οἱ ἐν Παλαιστίνῃ ὁμόθρησκοί των ὑστερον δε, εἰ καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ ἡμερολογίου ἀφῆρε ἀπὸ τοῦ ἐθίμου τὸν λόγόν τῆς υπάρεξώς του, διετηρήθη ὁμοίως ἐπὶ ῥητῇ διαταγῇ τοῦ πατριάρχου, καὶ ἰσχύει μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Τὸ Πατριαρχεῖον ἐζήσεν ὁποσοδήποτε ἀκόμῃ υπὲρ τὴν ἡμίσειαν ἐκατονταετηρίδα οἱ πατριάρχαι μάλιστα ἔλαβον θέσιν ἐξέχουσαν ἐν τῇ ιεραρχίᾳ τῆς αὐλῆς, ἥτις ἐδημιουργήθη ὑπὸ τῶν

αυτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ τὸ κύρος αὐτῶν δὲν ὑψίστατο ἢ ψιλῶ ὀνόματι, καὶ ὅτι ὁ τελευταῖος ἀπόγονος τοῦ Ἰλλέλ, **Γαμαλιήλ ο ΣΤ'** ἀπέθανεν ἀνευ ἐγγόνων, ὁ **αυτοκράτωρ Θεοδόσιος ο Β'** κατήγγησεν ἀνευ ἀντιτάσεως, τὸ ἀσθενὲς τοῦτο ἶχνος τῆς ἀρχαίας ἰουδαϊκῆς βασιλείας (425). Τὸ Συνεδριον τῆς Τιβεριάδος πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἤδη ἐκλιπῇ.

2

Καταλίπωμεν νυν τὸ ἐξηγνημένον ἔδαφος τῆς Παλαιστίνης καὶ ῥίψωμεν τὸν ὀφθαλμὸν ἐπὶ τὰς χώρας τῆς διασποράς.

Πολὺ πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλῆμ, τὸ ἐβραϊκὸν γένος ὠθούμενον ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ γεννωμένης ροπῆς πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπὸ τῆς ταραχώδους πορείας τῶν περιπετειῶν του, εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ ἐξαπλωθῇ πέραν τῆς γενετείρας γῆς. Ἡ πτώσις τοῦ ναοῦ ἐπετάχυνε τὴν πρὸς διασπορὰν κίνησιν. Οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἦσαν πλέον προοδεδεμένοι εἰς τὴν πατρίδα τῶν διατῶν θελήτων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς λαμπρᾶς λατρείας τοῦ Ναοῦ. Ἐξ ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου, ἐν Παλαιστίνῃ ἡ διανομὴ εἶχε καταστή δι' αὐτοὺς τὰ μάλιστα δυσάρεστος διὰ τε τὴν ἐπαχθὴ ἐπίβλεψιν τῆς ἀρχῆς καὶ διὰ τῆς παρουσίας ἀναμνήσεως τοῦ ἐκλιπόντος μεγαλείου των.

Πλὴν δε τούτου ἀπειροπληθεῖς Ἑβραῖοι εἶχαν συλληφθῇ ἀιχμάλωτοι καὶ ὑποταχθῇ εἰς τὴν δουλείαν ὑπὸ τοῦ Τίτου καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ πωληθέντες δημοσίᾳ, μετοικισθέντες εἰς ποικιλιότατας χώρας, ἀνευ πολλῆς δυσχερείας ἀνέκτων τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀντὶ χρυσοῦν διότι ἐν ὧ οἱ θεησκεντικοὶ νόμοι ἐπέβαλλον εἰς τοὺς εὐδαμονεστέρους αὐτῶν ἀδελφούς τὸ καθήκον νὰ τοὺς ἐξαγοράσωσι, οἱ δεσπότες ἀφ'

Ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ θρηνῶντας τὸν θάνατον τοῦ Ἀβεσσαλῶμ. Ἀπὸ τὴν Βίβλο L. σπ. Ισπανία 1162. Βιβλιοθήκη τοῦ San Isidoro.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελή 2 - 104 39 ΑΘΗΝΑ

τηλ.: 88.39.951

Υπεύθυνος σύμφωνα με τὸ Νόμο:
Ὁ Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. **Ιωσήφ Λόβιγγερ**
Σουρμελή 2

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ετέρου δεν επεθύμουν πολύ να έχωσι δούλους ούτως επιμόνως αφωσιόμενους εις τα έθιμα των και εμπορευόμενους ασπόνδου μίσους προς τους νικητάς αυτών. Απελευθερωθέντες όμως δεν εφρόντιζαν να επανέλθωσιν εις την ερημωθείσαν πατρίδα, αλλά συνθηροζόντο εις τας μεγάλας πόλεις της αυτοκρατορίας ένθα απέζων εκ της εργασίας των.

Ήδη από της πρώτης μετά Χριστόν εκατονταετηρίδος γεωγράφος τις λέγει ότι ήτο αδύνατον να ευρεθή εν τη αυτοκρατορία μία μόνη πόλις άξια του ονόματος τούτου, ένθα να μη κατοικώσιν οικογένειαί τινες Εβραίων εγκατεστημένοι εν Αλεξάνδρεια από της εποχής των **Πτολεμαίων**, εν Ρώμη από του **Πομπηίου**, οι Εβραίοι ήσαν ωσαύτως πολυάριθμοι εν **Αντιοχεια**, τη πρωτευούσῃ της Συρίας, εν **Μαζακοίς**, τη πρωτευούσῃ της Καππαδοκίας, εν τοις πλείστοις λιμίοι της **Ελλάδος** και της **Μικράς Ασίας**, εν Αφρική, Ισπανία, και εν ταις νήσοις της Μεσογείου, πλην της Κύπρου, εξ ης είχαν προγραφῇ επί ποιηῇ θανάτου. Και αυτή η **Γαλλία** είχε λάξη τον εξ Εβραίων αποίκων κληρόν της, η δε Κολωνία ήτο ήδη κατά την Γ' εκατονταετηρίδα εν των σπουδαιωτάτων αυτών κέντρων.

Μεθ' όλην δε την απ' άλλῃλων απόστασιν αι κοινότητες αύται ήσαν ηνωμένοι διά τινων κοινών δεσμών. Ανεγνώριζον αύται την θρησκευτικήν υπεροχήν του εν Παλαιστίνη Πατριαρχείου' ελάμβανον, ως είδαμεν, παρ' αυτού τον καθορισμόν των εορτών δια τινος συστήματος σημείων και διαγγελείων, τέλος συνεσέφερον προς διατήρησιν αυτού δια κανονικών επιδομάτων, άτινα ήρχοντο όπως συλλέγωσιν άνθρωποι διακεκριμένης τάξεως, απόστολοι καλούμενοι.

Η εσωτερική διοίκησις των διαφόρων κοινοτήτων ήτο ικανώς ποικίλη. Εν **Αλεξάνδρεια** η πολυάνθρωπος εβραϊκή παροικία ήτο όλη ηνωμένη υπό την ηγεσίαν ενός αρχηγού, ον οι Έλληνες εκάλουν εθνάρχην. Εν **Ρώμῃ** οι Εβραίοι διηρούντο εις πολλάς συναγωγάς, ως εκάστη είχε χωριστήν διοίκησιν και ελάμβανε το όνομά της από διασημοῦ τινός ανδρός ή από της κατεχομένης εν τη πόλει συνοικίας. Σχεδόν πανταχού υπήρχε Δημογεροντία τις ας μικρόν συνέδριον, όπερ εξέλεγεν εκ των μελών του προσκαίρως η ισοβίους α ρ χ ο ν τ α ς, και ένα πρόεδρον, επιτετραμμένον τα γενικά συμφέροντα της κοινότητος. Άλλος δε λειτουργός, ο α ρ χ ι σ υ ν α γ ω γ ὁ ς, είχε καθήκον την διατήρησιν του προσευκτηρίου και την εποπτείαν της λατρείας.

Οι Ρωμαίοι δεν δυσχερατούντο ούτε εκ των θρησκευτικών πεποιθήσεων των Εβραίων ούτε εκ των νόμων των, οίτινες τοσούτον στενώς ήσαν συνδεδεμένοι μετά της θρησκείας των. Απήτην μόνον ίνα ο εκ δύο δραχμών ενιαύσιος φόρος, ον επέλει πριν έκαστος Εβραίος εις τον Ναόν της Ιερουσαλήμ, αποτίηται νυν εις εν Ρώμη ταμίον του Καπιτωλίου Διός. Αύτη εκαλείτο ιουδαϊκή φορολογία. Πλην της δουλοπρεπούς ταύτης επιβολής και διαγμών τινών μεμονωμένων και προσκαίρων, οι Ρωμαίοι αποδείκνυν προς τους Εβραίους, ως προς πάντας τους υπό την κυριαρχίαν των λαούς, εντελή ανοχήν. Οι Εβραίοι έλαβαν πανταχού το δικαίωμα να συνέρχωνται ελευθέρως, να τελώσι γέγυματα κοινά, να επιβάλλωσιν εις εαυτούς επιδο-

σεις όπως πληρώσωσι τας ανάγκας της λατρείας. Αφρηθή μεν από των κοινοτήτων η ποινική δικαιοδοσία, θεωρουμένη έργον της πολιτικής εξουσίας, αλλά αφήθη αυτοίς ισχύουσα η αστική δικαιοδοσία, και ποιητής τις της ανοχής του Αδριανού παραπονεϊται πικροχόλως δια τούτο λέγων "Εἰσῆμμένοι να περιφρονώσι τους ρωμαϊκούς νόμους, δεν μαυθάνουσι και δεν φοβούνται ή το δίκαιον του Μωϋσέως".

Οι Εβραίοι της Ρώμης, οίτινες απέζων εξ ευτελών επαγγελμάτων, υπό ταπεινωτάτας κοινωνικάς συνθήκας, συμπεριλαμβανοντο εν τη γενική περιφρονησει ην η αριστοκρατική κοινωνία της Ρώμης ησθάνετο δια πάντας τους ανατολικούς και δια τους ανθρωπους της κάτω τάξεως. Αλλά τούτο δεν εκώλυν ώστε η θρησκεία αυτών να προσελκύσῃ εν μέρος του εθνικού κόσμου

και ιδία τας γυναίκας. Απαυδήσαντες εκ μυθολογίας λαμπράς μεν, αλλά κενῆς, ήτις απ' ου είχε παύση ανατασκορινόμενη εις την πίστη των, δεν έτερε πλεον ουδέ την φαντασίαν των, πολλοί Ρωμαίοι εξήχουν τροφήν δια τας θρησκευτικές των ανάγκας εν τοις δόγμασι του ανατολικού κόσμου. Οι θεοί της Αιγύπτου, της Περσίας, της Συρίας μεθ' όλην την πομπήν των παραδόξων αυτών μύθων και των αμφιβόλου ηθικότητος μυστηρίων των, ή μάλλον ελπίν, ακριβώς ένεκα τούτων, εύρισκον ενθέρμους οπαδούς. Δια τι να μη συμβῇ το αυτό και περί την μωσαϊκὴν θρησκείαν; Εάν αι τελεταί αυτής σεμναί ούσαι δεν ήδύναντο να καταθέλξωσι το ελαφρόνουν κοινόν, η απλοτης των δογμάτων και η καθαρότης της ηθικής της προσήλκυντο τα εκλεκτά πνεύματα. Ήρξατο η εξοικείωσις προς την ιστορίαν των Εβραίων' αυτοκράτωρ τις έσπινεν εν τω

Ο Δαυίδ, βασιλιάς του Ισραήλ, από την εικονογραφημένη Βίβλο Kennicott, Ισπανία, 15ος αιώνας.

προσευκτηρίω του τον ανδριάντα του **Αβραάμ**, παρά τους ανδριάντας του ποιητού **Ορφέως** και του **Ιησού Χριστού**. Ο ιουδαϊσμός παρά πάσαν των εκ παραδόσεως απέχθειαν του προς την θρησκευτικήν προπαγάνδα, εποίησε και εν τη εποχή ταύτη πολλούς προσήλυτους' συνέλεξε τοιούτους, ως λέγεται, και επί των βαθμίδων του θρόνου. Αι πρόοδοι αύται εφάνησαν ικανώς ανησυχητικά και τινες αυτοκράτορες εσκέφθησαν να θέσωσιν εις αυτάς τέρμα. Ο Αντονίνος Πιος απηγόρευσε τοις Εβραίοις επί ποιναίς αυστηραίς να περιτέμνωσιν αλλοφύλους και ιδία τους δούλων των.

Κατά την Γ' εκατονταετηρίδα διάταγμα του **Αυτοκράτορος Καρακάλλα**, υπαγορευθέν υπό λόγων ταμεικίων, εχορήγησε το δικαίωμα της ρωμαϊκής πολιτείας εις πάντας τους υπηκόους της αυτοκρατορίας, άνευ διακρίσεως ψυχής. Οι Εβραίοι επωφελήθησαν ως οι άλλοι λαοί εκ της καινοτομίας ταύτης. Δυστυχώς όμως ο άλλοτε τοσοούτω περιζήτητος τίτλος του πολίτου είχεν απολήσει μέγα μέρος της αξίας του μετά την έκλειψιν πάσης πολιτικής ελευθερίας. Εν ω δε εξησφάλιζε τοις Εβραίοις την πληρεστάτην και λυσιτελεσάτην πρωστασίαν της ρωμαϊκής νομοθεσίας, περιείχεν όμως το σπέρμα της καταστροφής της αυτονομίας των και την υπαγωγήν αυτών εις νέα βάση' οι Χριστιανοί αυτοκράτορες δεν θα παραλείψωσι την εκμετάλλευσιν.

[Αποσπάσμα από το βιβλίο του Θεόδωρου Ρεϊνάχ, **Ιστορία των Ισραηλιτών από της διασποράς αυτών μέχρι των καθ' ημάς χρόνων**, Κέρκυρα 1985. Το απόσπασμα είναι από το βιβλίο Α': Εποχή Ταλμούδικη και Ανατολική (70 μ.Χ. - 1040).

Η εξόντωση των Εβραίων της Κρήτης

Αναμνήσεις του Ηρακλειώτη κ. ΝΙΚΟΥ ΣΓΟΥΡΑΚΗ

Είναι αδύνατο να περιγραφούν γενικές λεπτομέρειες και εκτεταμένες εύλογες υποθέσεις, περί του πώς οι Γερμανοί αντιμετώπισαν τους Κρήτες Εβραίους. Πάντως είναι γεγονός και δεν χρήζει αμφισβήτησης ότι, οι Κρήτες εβραϊκής καταγωγής κάπου "μπερδεύοντο" μέσα στα γενικά σχέδια των Γερμανών για το μεθοδευμένο τρόπο εξόντωσής του.

Έχουν γραφεί κατά διαστήματα πάρα πολλά, ιδία ως, προς την καταβύθιση και ομαδικό πνιγμό των Εβραίων Κρητών, μετά άλλων επίσης Κρητών ομήρων και ίσως Ιταλών αντιφασιστών οι οποίοι επιβίβασθησαν στο γνωστό μοιραίο πλοίο μεταφοράς των εξ Ηρακλείου δια Πειραιά.

Το γεγονός ότι μέχρι της ανοίξεως του 1944, μόνο πέντε μήνες πριν της αποχωρήσεως των Γερμανών, εξ Ελλάδος, σε αντίθεση με την εφαρμογή του γνωστού γερμανικού σχεδίου, ένα χρόνο προηγουμένως στην υπόλοιπη Ελλάδα, δημιουργεί πάρα πολλά ερωτηματικά, τα οποία ελλείψει επισήμων στοιχείων κανείς μέχρι σήμερα δεν μπόρεσε να δώσει κάποια εξήγηση.

Κατά την προσωπική μου γνώμη, εκτιμώντας τα πραγματικά περιστατικά που έζησα σε πρώιμον ηλικία η καθυστέρησης σύλληψης και εκτόπισης των συμπολιτών μας εβραϊκής κατά κύριο ή αποκλειστικό λόγο, οφείλετο στην εξ αντικειμένου αδυναμία των κατακτητών να μεταφέρουν τους συλληφθέντας στη Στερεά Ελλάδα:

Από τα τέλη του 1943 και μέχρι της οριστικής αποχωρήσεως των Γερμανών από τη χώρα μας, οι Γερμανοί όχι μόνο εστερού-

νταν επαρκών θαλασσίων μεταφορικών μέσων στο Αιγαίο αλλά αντιμετώπιζαν την κυριαρχία των συμμαχικών θαλασσίων και αεροπορικών δυνάμεων στην ίδια περιοχή.

Προσπάθειες που κατέβαλαν για ανεφοδιασμούς των νησιών αποτύγχαναν παταγώδως, λόγω της άμεσου επεμβάσεως των συμμαχικών αεροπλάνων και υποβρυχίων.

Και ναι μεν, ειδικότερα για την Κρήτη οι Γερμανοί διέθεταν τεράστια πολεμικά αποθέματα, σε πυρομαχικά, τρόφιμα, καύσιμα κ.λπ., πλην όμως, είχαν ανάγκη διαφόρων νέων υλικών τα οποία λόγω όγκου και βάρους απαιτούσαν μεγάλα μεταφορικά μέσα, πλην αεροπλάνων.

Έτσι από τα τέλη φθινοπώρου 1943 μέχρι το τέλος της κατοχής ελάχιστα πλοία των Γερμανών έφθασαν στα λιμάνια Σούδας και Ηρακλείου αλώβητα, κομίζοντα και παραλαμβάνοντα φορτία και ανθρώπους.

Παρά ταύτα, οι Γερμανοί δεν αποθαρρύνοντο, προσπαθούσαν και με διάφορους τρόπους συγκροτούσαν νηοπομπές εκ των ενόντων και αδιαφορώντας για όλα τα ενδεχόμενα αποτελέσματα προχωρούσαν στις προσπάθειές τους.

Στο φύλλο 101 του εγκρίτου περιοδικού σας και εις την σελίδα 13, ο μακαρίτης Θεολόγος καθηγητής μου Ν.Ε.ΖΕΥΓΑΔΑΚΗΣ, προσπαθεί εκ του ιστορικού ημερολογίου του να δώσει κάποια εικόνα των ημερών της εβραϊκής κοινότητας Χανίων.

Δεν μπορώ να είπω ότι ο μακαρίτης καθηγητής μου ακριβολογεί, πλην όμως, δίδει μια σχετική εικόνα της καταστάσεως που επικρατούσε τις ημέρες εκείνες ειδικά εδώ στο Ηράκλειο.

Η 31η Μαΐου 1944

Την 31η Μαΐου 1944, η πόλις του Ηρακλείου έζησε μια έντονη πολεμική ημέρα. Τις πρωινές ώρες φάνηκε ανοικτά του Ηρακλείου να πλέει προς το λιμάνι μας μια γερμανική νηοπομπή. Συνολικά θα πρέπει να τη συγκροτούσαν 5-6 πλοία. Σχεδόν ταυτόχρονα έπεισε το σήμα του συναγερμού γιατί, αοτραπιαία άρχισε με την επίθεση αμερικανικών τορπιλλοπλάνων μια θαυματική αεροναυμαχία.

Είναι γεγονός ότι, τα συμμαχικά αεροπλάνα, παρά το ισχυρό αντιεραπορικό πυρ, κυρίως από την ξηρά, πέτυχαν την καταβύθιση τουλάχιστον δύο πλοίων, ενώ τα υπόλοιπα της νηοπομπής είχαν υποστεί σοβαρές βλάβες. Τελικά στο λιμάνι του Ηρακλείου κατώρθωσαν να εισέλθουν 3 πλοία, ένα μικρό πρώην ιταλικό αντιτορπιλικό, ως και δύο φορτηγά. Το ένα εκ των φορτηγών εφλέγετο, ενώ το άλλο, με μικρότερες ζημιές, προσέδεσε κανονικά στην τότε κανονική προβλήτα και άρχισε να εκφορτώνει το φορτίο του. Το αντιτορπιλικό είχε υποστεί μεγάλες βλάβες και το προσέδεσαν στον τότε μεγάλο λιμενοβραχίονα, ενώ το τρίτο και φλεγόμενο, προσπάθησαν να το ποδίσουν στα ανατολικά της τότε μικρής λιμενολεκάνης και αμέσως άρχισε η διαδικασία της πυρόσβεσης.

Τη νύκτα της ίδιας ημέρας επακολού-

θησε νέα επίθεση συμμαχικών αεροπλάνων κατά των ελλειμενισμένων γερμανικών σκαφών, χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα λόγω της ισχυρής αντιεραπορικής άμυνας που διέθεταν οι Γερμανοί. Επακολούθησε και άλλη συμμαχική από αέρος επίθεση με καταστροφή, κυρίως εξ αστοχίας βομβών, οικιών και καταστημάτων, πλησίον του λιμένος. Αλλά οι συμμαχικές επιθέσεις δεν σταμάτησαν. Νέα επιδρομή από αμερικανικά τορπιλλοπλάνα πλήττον για δεύτερη φορά, τις μεταμεσημβρινές ώρες το φλεγόμενο φορτηγό και προκαλούν επίσης νέες ζημιές στα δύο άλλα, φορτηγό και αντιτορπιλικό.

Μετά από τον τελευταίο αυτό βομβαρδισμό επακολουθεί σχεδόν ταυτόχρονα μια τρομακτική έκρηξη του καιόμενου φορτηγού, το οποίο εκτινάσσεται κατά το ήμισυ και βυθίζεται επιτόπου η πρώτη του. Είχε δοθεί η λήξις του σήματος του συναγερμού και οι περισσότεροι άνθρωποι είχαν εξέλθει των καταφυγίων, περιπατώντας στους δρόμους όταν δέχτηκαν εκατοντάδες Ηρακλειώτες επί των κεφαλών των τεράστια σιδερένια αντικείμενα εκτιναγθέντα εκ του σκάφους. Τα κυριότερα ήταν ευμεγέθη ελάσματα του διαλυθέντος σκάφους, οβίδες πυροβόλων, άλλα αδιαμόρφωτα σιδερένια, ξύλα κ.λπ. Σε πολλές εκατοντάδες ανήλθαν οι ανύποπτοι Ηρακλειώτες θύματα αυτής της

έκρηξης σε νεκρούς και τραυματίες. Οι κίες κατέρρευσαν, ή κατέστησαν ετοιμόρροπες και εγκατελήφθησαν από τους ενοίκους. Οι κάτοικοι αλλόφρονες εγκατέλειπαν πεζή την πόλη και φυσικά όσοι μπορούσαν κατευθύνοντο μακριά όπου μπορούσαν να βρουν κάποια πρόσκαιρη προστασία.

Μαζί με την έκρηξη δίπλαρε και βούλιαξε το λαβωμένο αντιτορπιλικό, ενώ το διασωθέν μοναδικό σκάφος υπέστη νέες αλλά επισκευάσιμες ζημιές. Οι Γερμανοί ύψωσαν αμέσως επί του διασωθέντος σκάφους τεράστια μπαλόνια τα οποία προκαλούσαν, σαν πρωτόγνωρα φαινόμενα, το δέος εις τους ατενίζοντας τον ορίζοντα.

Παρά ταύτα, οι Γερμανοί πέτυχαν την εκφόρτωσή του, την επισκευή του και σχεδόν το είχαν έτοιμο για απόπλου με το γνωστό αποκλειστικό φορτίο από ανθρώπους.

Το αναγραφέν ότι οι συλληφθέντες Χανιώτες Εβραίοι μεταφέρθησαν εκ των φυλακών Αγίας εις λιμένα Σούδας έθθα επιβίβασθησαν επί πλοίου το οποίο τους μετέφερε ενταύθα, είναι τελείως ανακριβές και φανταστικό.

Η αλήθεια είναι ότι οι συλληφθέντες μετά βραχεία παραμονή εις Χανιά, ακολούθως εφορτώθησαν επί εξήκοντα γερμανικών αυτοκινήτων, μαζί με άλλους

Έλληνες που είχαν συλληφθεί για διάφορες αιτίες από τους Νομούς Χανίων και Ρεθύμνης και μεταφέρθηκαν ενταύθα εγκλεισθέντες εις το γνωστό στρατόπεδο του ενωτικού φρουρίου "Μακασί".

Ευθύς μετά την εδώ άφιξή των δεν επιτράπη σε κανένα απολύτως να επικοινωνήσει μαζί των, πλην των εκπροσώπων του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, όστις Ερυθρός Σταυρός είχε αναλάβει και την τροφοδοσία των και γενικά την αντιμετώπιση των εκτάκτων περιστατικών.

Μεταξύ των προς εκτόπιση, εκτός των μελών της εβραϊκής κοινότητας Χανίων, άλλων ολιγαριθμών εβραϊκής καταγωγής Κρητών που ήταν διασκορπισμένοι στην υπόλοιπη Κρήτη, συμπεριλαμβάνοντο και πολλοί κάτοικοι της περιοχής Μεσαράς Ηρακλείου. Θα ακολουθούσαν και αυτοί την ίδια μοίρα του εβραϊκού στοιχείου.

Αξέχαστη θα παραμένει στη μνήμη μου η επίσκεψη του γνωστού μου εμπόρου Μοιρών μακαρίτη Καπετανάκη τις απογευματινές ώρες τις 31.5.44 στο μακαρίτη πατέρα μου συνοδευόμενου υπό ενός βρακοφόρου γέροντος ηλικιωμένου.

Του εκμυστηρεύτηκε το σκοπό της επισκέψεώς του εντός ενός δωματίου, από το οποίο εγώ ωτακουστόντας συμπτωματικά άκουσα με κάθε λεπτομέρεια τα διαμορφθέντα.

"Μηνά" λέγει στον πατέρα μου ο Καπετανάκης, μια βοήθεια σου ζητώ και δεν θα σου τη ξεχάσω ποτέ. Κατέχεις πως ετοιμάζουν οι Γερμανοί να φορτώσουν τους Εβραίους και μερικούς δικούς μας Μεσσαριίτες στο πλοίο που είναι στο λιμάνι. Μια βδομάδα τρέχω τώρα από τα Χανιά μέχρι εδώ να φροντίσω να μη φύγουν οι κρατούμενοι, αλλά οι Γερμανοί δεν ακούνε τίποτε. Τώρα έχομαι από τη Μπιρό, (Σημειώσεις: επρόκειτο για Γερμανίδα που παρέμενε χρόνια στο Ηράκλειο προπολεμικά και εργαζότανε τότε στο Γερμανικό Φρουραρχείο) η οποία μου είπε να φροντίσω και ειδοποιηθούν οι Άγγλοι να μη βουλιάζουν το πλοίο και αν φθάσουν στον Πειραιά σώοι, τότε θα γίνει κάτι, ή θα τους αφήσουν εκεί τους Έλληνες ή θα τους ελευθερώσουν. Θέλω λοιπόν να βρω ένα αυτοκίνητο να φύγω αμέσως για τις Μοίρες και στείλω αμέσως άνθρωπο στο Πετρακογιώργη να ειδοποιήσει τους Άγγλους με τον ασύρματο να μη βουλιάζουν το πλοίο. Ο Πετρακογιώργης, ας σημειωθεί ήταν αρχηγός αντιστάσεως διατηρούσε στενούς δεσμούς με τους Άγγλους, οι οποίοι διέθεταν και τους σταθμούς ασυρμάτου επικοινωνίας με την Μ.Ανατολή.

Ο μακαρίτης πατέρας μου όπως κατάλαβα προς στιγμή τρομοκρατήθηκε και του απήντησε: "Ναι, φίλε Καπετανάκη, και αν αυτή είναι μπλόφα των Γερμανών για να πιάσουν το σύνδεσμό σου με τον

Η χώρα των Σφακιών

Πετρακογιώργη και τον αγγλικό ασύρματο τι μέλλει γενέσθαι;

Ο μακαρίτης Καπετανάκης ήταν κατηγορηματικός και τελείως αντίθετος σε κάποιο ανάλογο ενδεχόμενο. Η στιχομυθία κράτησε λίγα λεπτά και όπως χαμήλωνε ο πατέρας μου κυρίως τη φωνή κατάλαβα πως συμφωνούσε με τον Καπετανάκη.

(Ο πατέρας μου ετίγγανε διευθυντής της διευθύνσεως ελληνικών αυτοκινήτων Ν. Ηρακλείου. Είχε την ιδιότητα αυτή προ του πολέμου την διετήρησε και κατά την διάρκεια της κατοχής και λίγο αργότερα, τον Αύγουστο ή τον Ιούλιο του 1944, τον απέλυσαν οι Γερμανοί από της θέσεως αυτής).

Ηράκλειο. Η κρήνη Μοροζίν

Είχε ήδη αρχίσει να νυχτώνει, καιείς σωφέρ ή υπάλληλος δεν υπήρχε, ούτε φυσικά και κανένα ετοιμοκίνητο αυτοκίνητο για να κάμει αυτό το μεγάλο πατριωτικό και ανθρωπιστικό έργο. Ο πατέρας μου εξερχόμενος του γραφείου μετά του Καπετανάκη με αντελήφθη και με φώναξε: "Κύταξε να βρεις κανένα οδηγό μικρού αυτοκινήτου και πέστον νάρθει εδώπου θέλω να του πω κάτι".

Έτρεξα αμέσως προς την Αγία Αικατερίνη, τόπο σταθμεύσεως των πάσης φύσεως και κατηγορίας ελαχίστων τότε, κατ' ευφημισμόν αυτοκινήτων, συναντήσας τον οδηγόν μακαρίτη ήδη Μηνά Σαατσάκη. Του είπα σχετικά με την πρόσκληση και πήγε ότον πατέρα μου ακολουθώντας τον. Λέγει στον Σαατσάκη, επί πα-

ρουσία πάντοτε τον Καπετανάκη ο πατέρας μου. "Μπορείς να πάρεις το φορτάκι να τους πας τώρα αμέσως στις Μάρες; Συμβαίνει κάτι το σοβαρό οικογενειακό που πρέπει να πάνε τώρα αμέσως, θα πληρωθείς και με το παραπάνω. Η απάντηση ήταν: Ναι, αλλά πώς; το ένα λάστιχο έχει κλατάρει και έχω το αυτοκίνητο στο γρόιλο, το πρωί κ.λπ. "Όχι" του λένε και οι δυο, "τώρα αμέσως". Δημιουργείται μία βραχεία συζήτηση κατά την οποία παρεμβαίνω και εγώ, συμμετέχω επίσης στην επισκευή του ελαστικού, με τη βοήθεια σπαρμασέτου, ελλείψει ηλεκτρικού ρεύματος και του επελθόντος σκότους και περί ώραν 20.30 αναχωρεί το αυτοκίνητο για τον προορισμό του. Το αυτοκίνητο διανυκτέρευε στις Μοίρες

και επανήλθε το πρωί της επομένης. Ρωτάω άμα τη απενόδω του τον μακαρίτη Σαατσάκη. "Ε, πώς πήγε το χθεσινό βραδινό ταξίδι; Καλά μου απαντά, με πληρωσε με τόσο και με κοιμισε, ο Καπετανάκης. Δεν με σταμάτησαν για έλεγχο, μόνο στην Αγία Βαρθάρα χθες βράδυ, τίποτε άλλο". Γνωρίζοντας τους σκοπούς και τους επιζηρούμενους κινδύνους η πρώτη μου σκέψη ήταν να ενημερώσω τον πατέρα μου και έσπευσα προς το γραφείο του, ανακοινώνοντάς του την ουσία επιστροφής του Σαατσάκη. Αντιλήφθηκα ότι ο μακαρίτης πατέρας μου αισθάνθηκε μια μεγάλη ανακούφιση, πίστευε ότι εγώ δεν γνώριζα τον επικίνδυνον ρόλο που είχε παίξει.

Τις απογευματινές ώρες της ίδιας μέρας συνάντησα σε κεντρικό σημείον του Ηρακλείου, τον οικογενειακό μας φίλο, μακαρίτη τώρα, Γιάννη Τουτουντζάκη, τότε υπάλληλον του εδώ υποκαταστήματος της Εθνικής Τραπέζης.

Αντιλήφθηκα να είναι εξαιρετικά τρομαγμένος και υπολόγιζα ότι η ταραχή του προήρχετο από τον βομβαρδισμό του υποκαταστήματος που σώθηκε ως εκ θαύματος.

Τον ρώτησα λοιπόν για την ταραχή που τον διέκρινε και μου λέγει: "Ποιό βομβαρδισμό; δεν τον φοβήθηκα τόσο, όσο και πριν λίγο όταν είδα να κατεβαίνουν τους Εβραίους στο λιμάνι και όπου διέκρινα τον Κοέν (επίλεκτο μέλος της εδώ κοινωνίας μας) και πήγα με σινιάλο να τον αποχαιρετίσω με άρπαξε ένας γκεσταπιτής Γερμανός από το λαϊκό και μου έβαλε το πιστόλι του στο κεφάλι μου. (Σημείωση: Με την έννοια "γκεσταπιτής" είχε επικρατήσει εδώ να λέγονται οι Γερμανοί στρατονομιοί, δηλαδή τις Φελγκενταμερσί).

Και συνεχίζοντας ο μακαρίτης, μου εξιστόρησε τα της μεταφοράς των κρατουμένων στο μοιραίο πλοίο, λέγοντάς μου χαρακτηριστικά ότι, για πρώτη φορά έβλεπε να λαμβάνουν τέτοια προστατευτικά μέτρα ασφαλείας σε κρατουμένους.

Την ίδια εντύπωση είχαν και άλλοι που συνάντησα και είδαν το θέαμα αυτό της αυστηρής φρουράσης. Φρουροί ήταν αποκλειστικά γερμανοί αστυνομικοί και όχι στρατιώτες.

Ένα ταξίδι χωρίς επιστροφή

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες πληροφορίες πόσοι συνολικά επέβαινον αυτού του μοιραίου πλοίου, που αναμφισβήτητα πλειοψηφούσαν οι συμπολίτες μας Εβραίοι.

Το πλοίο μόλις βράδιασε εξήλθε του λιμένος μας, χωρίς καμιά απολύτως προστασία, ούτε από θαλάσσης ούτε από αέρος, το ερώτημα αυτό της μη προστασίας του πλοίου το θεωρούσαν εύλογο οι Ηρακλειώτες. Εβραίοι έλε-

Χανιά. Ο ενετικός φάρος

Αριστερά το φρούριο του Φινκά

γαν ήταν μέσα και θα το βούλιαζαν οι συμμαχοί;

Σταμάτησαν μάλιστα και οι βομβαρδισμοί, μετά την σημειωθείσα έκρηξη και τα πολυάνθρωπα θύματα τα οποία κυρίως αν όχι αποκλειστικά ήταν Έλληνες.

Διαδίδεται μάλιστα μεταξύ φίλων και γνωστών, ότι γνωστός μακαρίτης τώρα, γιαντρός της πόλης μας που διατηρούσε μεγάλη σχέση και επαφή με τα συμμαχικά κλιμάκια που δρούσαν στην Κρήτη έκανε διαβήματα και διαμαρτύρετο για τους τελευταίους συμμαχικούς βομβαρδισμούς, που έπληξαν περισσότερο τους Έλληνες από τους κατακτητές. Αλλά ουδέν ανακρίβεστον. Οι βομβαρδισμοί σταμάτησαν αφού εξολοθρευθήκε η νηοπομπή, όσο για το εναπομείναν πλοίο ητο αδύνατο να πληγή εντός του λιμένος με την ισχυρή αντιαεροπορική άμυνα και τα τεράστια μπαλόνια που είχε σηκώσει. Η τύχη του θα κρινότανε ασφαλώς διαφορετικά και αλλού.

Οι μέρες περνούσαν, οι άμεσα ενδιαφερόμενοι αισιοδοξούσαν, κανείς δεν μπορούσε να πιστεύσει ότι, μετά από τόσες ενδείξεις το πλοίο θα είχε αυτή την τύχη.

Θυμάμαι αξέχαστα μια συζήτηση που γινότανε τις ίδιες εκείνες μέρες στην πιάτσα των αυτοκινητών εις την οποίαν συνήθως πρωτοκυκλοφορούσαν οι πρώτες πληροφορίες για παρόμοια και άλλα συμβάντα, ελλείψει ραδιοφώνου, τηλεφώνου, τηλεγράφου και εφημερίδων, πλην μιας υπό λογοκρισία σχήματος μονοφυλλου κόλλας διαγωνισμού.

Η τάδε πόρνη που διατηρούσε οικο ανοχής, εις όχι μείζονα απόσταση γνωστής κακόφημης συνοικίας και η οποία είχε φίλο κάποιον γκεσταμπίτη βαθμοφόρο ο οποίος συνόδευε τους εβραίους επέστρεψε ναυαγός και της είπε ότι το πλοίο το βύθισε αγγλικό υποβρύχιο και αυτός σώθηκε μαζί με άλλους πολλούς Γερμανούς, αλλά οι άλλοι όλοι πνίγηκαν. Η συζήτηση έδιδε και έπαιρνε στα διάφορα "πηγαδάκια". Άλλοι την πίστευαν άλλοι την απέρριπταν. Πολλοί υποστήριζαν ότι αποκλείεται να το έκαναν οι Άγγλοι γιατί, είχαν έγκαιρα ειδοποιηθεί. Άλλοι ακριβώς το αντίθετο. Δηλαδή ότι, προκειμένου οι Γερμανοί να χάσουν έστω και ένα σκάφος θα το είχαν αποτολμήσει αδιαφορούντες δια το φορτίο του. Υπήρχε και μια άλλη ας την πούμε έτσι εκδοχή που συζητιόνταν. Για να δικαιολογήσουν τον πνιγμό των οι Γερμανοί διέδσαν ότι το πλοίο βυθίστηκε από τους Άγγλους. Και φέρονανε ως λογικό επιχείρησμα τον ισχυρισμό: Μα τόσες μέρες, δεν θα εξέφραζε η θάλασσα έστω και ένα πτώμα; Εύλογη και λογική εκδοχή. Το βαθύ σκότος που επικρατούσε την εποχή εκείνη έκλεισε πάρα πολύ σύντομα και αυτήν την τραγική ιστορία.

Άλλωστε δεν ήταν και η μοναδική ή η

τελευταία. Επακολούθησαν και άλλα παρόμοια ή παρεμφερή γεγονότα τα οποία επεσώσαν αυτή την τραγωδία.

Συμπεράσματα από την τραγωδία

Μετά την απελευθέρωση και το χάος που επικράτησε φυσική ήταν η συνέπεια να μην ερευνηθεί στις λεπτομέρειές του και αυτό το ίσως τραγικότερο, γεγονός της εχθρικής κατοχής. Παρά ταύτα σχεδόν αποσιωπήθηκε. Το γιατί είναι εύλογο και κανείς λογικός άνθρωπος δεν

και τα υπόλοιπα της νηοπομπής που συμμετείχε, το Κρητικό εβραϊκό στοιχείο αναμφισβήτητα θα παρέμενε υπό κράτηση δεν θα μεταφερότο όμως στην άλλη Ελλάδα για να βρει αυτό το οικτρό τέλος.

Άλλωστε η χαρραγή της λευτεριάς είχε κιόλας χαράξει. Μετά δύο μήνες από των συλλήψεων των Κρητικών Εβραίων άρχισε ο σχεδιασμός της αποχώρησης και εγκατάλειψης του ελληνικού χώρου.

Οι Γερμανοί δεν είχαν την μεταφορική ικανότητα να αποσύρουν τις τεράστιες δυνάμεις που είχαν εγκαταστήσει

Χανιά. Ο δρόμος της αγοράς την εποχή της Ενωσης

μπορεί να το αμφισβητήσει.

Εάν οι Γερμανοί εσκόπων να δώσουν αυτό το τέλος εις τους επιβαίνοντες, το απέδειξαν άλλωστε, πως το έκαναν καλύτερα στα στρατόπεδα συσκέπωσης με πάσα άνεση. Δεν θα διέθεταν ένα εμπορικό σκάφος εξαιρετικά απαραίτητο για τις πολεμικές τους ανάγκες, που διασώθηκε τόσο τυχαία από μια τόσο έντονη πολεμική επιχείρηση.

Αναμφισβήτητα οι Γερμανοί, μη έχοντες την δυνατότητα να το προστατεύσουν από τα συμμαχικά υποβρύχια και αεροπλάνα, πίστευαν ότι βάζοντας αυτό το φορτίο θα επέστρεφε σάο στη βάση του. Φυσικά επλανήθησαν οικτρά, όπως πλανήθηκαν και όσοι πίστευαν ότι ήταν δυνατόν τότε οι σύμμαχοι να αφήνουν στρατηγικά μέσα και στόχους αλώβητα, εν ονόματι ανθρωπιστικών συναισθηματισμών.

Εδώ όμως θα πρέπει να σημειωθεί και ποιο ρόλο έπαιξε η λεγόμενη τύχη. Αν αυτό το μοιραίο πλοίο εβυθίζετο, όπως

εδώ στην Κρήτη και τα Δωδεκάνησα και τις εγκατέλειψαν.

Ούτε σκέψη λοιπόν θα γινότανε για την παραπέρα μεταφοράν των συλληφθέντων, εάν το μοιραίο αυτό πλεούμενο κατεποντίζετο ενταύθα. Αλλά και αν ακόμα δεν κατεβυθίζετο, αναμφισβήτητα οι κρατούμενοι δεν θα προφθάναν να φτάσουν στα φοβερά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Καθ' οδόν θα εγκαταλείποντο και θα ελευθερούντο.

Στην Κρήτη συνηθίζομε να λέμε: Της τύχης το γραμμένο δεν ξεγραφεται. Και φαίνεται πως ήταν γραμμένο και στους Εβραίους συμπολίτες μας να θανατωθούν κατ' αυτό τον φοβερό τρόπο.

Ας είναι αιωνία η μνήμη όλων των θυμάτων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ιδιαίτερα όμς αυτών των άτυχων πραγμάτων ανθρώπων που χάθηκαν την τελευταία στιγμή, μάλλον από κάποια κακή σύμπτωση ή υπολογισμό αρμοδίων και υπευθύνων.

Η αυλή του Ραββινικού Κολλεγίου της Ρόδου

Το Ραββινικό Κολλέγιο της Ρόδου

Στο 1927 ιδρύθηκε στην τότε ιταλοκρατούμενη Ρόδο, το Ραββινικό Κολλέγιο της Ρόδου, θρησκευτικό ίδρυμα μοναδικό σ' ολόκληρη την Ανατολή. Το παρακάτω άρθρο αγνώστου συγγραφέα εξηγεί πώς γεννήθηκε το Κολλέγιο αυτό, ποιές ανάγκες κάλυψε και γενικά ποιό ήταν οι λόγοι της ιδρύσεώς του. Είναι επίσης άγνωστη η χρονολογία της συγγραφής του άρθρου αυτού αλλά από το περιεχόμενο εκάσσεται ότι έχει γραφεί στη δεκαετία 1930-1940.

Η κατάσταση των ισραηλιτικών κοινοτήτων της Ανατολής, που άλλοτε υπήρξαν ραββινικά κέντρα, και εστίες ραββινικών σπουδών, είναι σήμερα απογοητευτική, καθώς παράλληλα με την παρακμή του Ραββινάτου, το θρησκευτικό αίσθημα τείνει και αυτό να σβήσει. Αρκεί να ριζεί κανείς μια ματιά στις Κοινότητες αυτές για να το διαπιστώσει.

Μεγάλος αριθμός Κοινοτήτων, μεταξύ των πλέον ανθηρών, εξακολουθούν να στερούνται θρησκευτικών ηγετών, άξιων αυτού του ονόματος.

Η Σμύρνη και η Θεσσαλονίκη βρίσκονται σε αδυναμία να αναδείξουν έναν θρησκευτικό ηγέτη, η δε Αλεξάνδρεια χρειάστηκε 4 ολόκληρα χρόνια για να βρει έναν. Οι κοινότητες αυτές είναι σαν ακιβερνήτα πλοία.

Αλλά και οι άλλες μεγάλες κοινότητες που έχουν την καλή τύχη να έχουν κάποιον ηγέτη, διατρέχουν τον κίνδυνο να μην μπορούν να τον αντικαταστήσουν μεθαύριο. Μιλάμε για μεγάλα κέντρα και όχι για κοινότητες μικρότερης σημασίας που δεν έχουν ούτε το ηθικό σθένος να αισθανθούν την έλλειψη του ηγέτη, αλλά ούτε και την οικονομική δυνατότητα να τον αποκτήσουν. Παράλληλα, το θρησκευτικό αίσθημα αρχίζει να αναβιώνει στις συνειδήσεις των ανθρώπων.

Το μέλλον του ραββινισμού της Ανατολής παρουσιάζεται σκοτεινό κι απαισιόδοξο.

Αυτή η κατάσταση συγκινεί τις καρδιές και αφυπνίζει τα πνεύματα. Θα πρέπει άραγε να αφήσουμε τις κοινότητες αυτές στην τύχη τους ή ίσως ακόμα και στον αφανισμό τους;

Το ερώτημα αυτό, τοποθετημένο κατ' αυτόν τον τρόπο στις εβραϊκές συνειδήσεις, γεννήσε την ιδέα της δημιουργίας ενός Ινστιτούτου που θα αποτελούσε την πανάκεια στη θλιβερή αυτή κατάσταση. Θεωρήθηκε έτσι επιβεβλημένη η δημιουργία του Ινστιτούτου με σκοπό να δημιουργήσει μορφωμένους θρησκευτικούς ηγέτες, με άλλα λόγια, Ραββίνους με σύγχρονο πνεύμα, οι οποίοι όντας ανιστηρά προσκολλημένοι στην παράδοση θα ήταν επίσης σε θέση να αντιληφθούν τα προβλήματα της εποχής.

Ποιός όμως θα ήταν ο καταλληλότερος χώρος για τη δημιουργία του Ινστιτούτου; Το σημείο έπρεπε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις επιθυμίες και η απόφαση δεν ήταν εύκολη.

Ο γεροισιαστής Μάριο Λάγκο, Κυβερνήτης των Δωδεκανήσων, άνθρωπος με φιλελεύθερες ιδέες, προέide το διακαή πόθο να γίνει το ωραίο αυτό νησί μια εστία που θα ακτινοβολεί φως στην Ανατολική Μεσόγειο και πρότεινε με τη σοφία που τον διέκρινε, τη λύση στο ερώτημα με μία μόνο λέξη: Ρόδος!

Τι ευτυχής επιλογή! Η Ρόδος, η ωραία αυτή ποιητική τοποθεσία με το ιδανικό κλίμα, που βρίσκεται στο μέσον της Ανατολικής Μεσογείου, μεταξύ της Αιγύπτου και της Ελλάδος, ανάμεσα στην Ανατολία, τη Συρία και την Παλαιστίνη, κεντρικό σημείο όλων των Κοινοτήτων της Ανατολής, αλλά και μπορεί να θεωρηθεί απομονωμένη, όταν χρειάζεται. Η Ρόδος, που παλαιότερα αποτελούσε την έδρα των Μεγάλων Ραββίνων και διασήμων ταλμουδιτών.

Η Ρόδος που εξακολουθεί να αποπνέει θρησκευτικότητα και που κάποτε αποτελούσε το λίκνο του Ιουδαϊσμού.

Λίγη ιστορία

Στις 20 Σεπτεμβρίου 1927, υπό την αιγίδα του Κυβερνήτη Λάγκο και της Ισραηλιτικής Κοινότητας της Νήσου, οι οποίοι δεν έπαυαν να εκφράζουν τη συμπάθειά τους προς το έργο αυτό, συστάθηκε προσωρινή επιτροπή αποτελούμενη από τους:

Πρόεδρος: κ. Βιτάλη Στρούμζα, ανώτατο λειτουργό της Κυβερνήσεως των Νήσων του Αιγαίου.

Γραμματέα: Δρ. Άλντο Λάττες, τότε διευθυντή του Ισραηλιτικού Σχολείου.

Ταμία: Ιωάννη Μενασσέ, πρόεδρο της Ενώσεως Μπενέ - Μπερίτ.

Συμβούλους: Γιτζικιά Φράνκο, πρόεδρο της Κοινότητας.

Δρ. Δαυίδ Γκαόν, πρόκριτο και δικηγόρο, Αλχαντέφ επίσης πρόκριτο.

Όταν η επιτροπή άρχισε να εργάζεται για τη δημιουργία του Ινστιτούτου, δεν υπήρχαν ούτε καν τα βασικά και γνώριζε ότι θα έπρεπε να υπερπηρήσει ποικίλα εμπόδια και να ξεπεράσει δυσκολίες όλων των ειδών. Έπρεπε να στήσει εκ του μηδενός ένα καινούργιο Ινστιτούτο, σε καλή τοποθεσία, να το επιπλώσει και να το εξοπλίσει άρτια, να προσλάβει το κατάλληλο προσωπικό, να καταρτίσει το πρόγραμμα σπουδών, να το διαφημίσει για να γίνει γνωστό, να εξασφαλίσει το μέλλον του κ.λπ.

Η εκκλήση που απηύθυνε για το σκοπό αυτό η Επιτροπή σε όλες τις αδελφές Κοινότητες και τα κέντρα της Ανατολής προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις. Παράλληλα με τον ενθουσιασμό για την ιδέα, δεν έλλειψαν και κάποιοι δισταγμοί ή αβεβαιότητες. Ανάμεσα στις ενθαρρυντικές επιστολές που έφθασαν πρέπει να αναφερθεί και αυτή του Ραββίνου Ιακώβ Μείρ, του διακεκριμένου σοφού Ντάντε Λάττες, του Δρα Ζόλλερ, του Μεγάλου Ραββίνου της Τριέστης, του γνωστού μας ομοθρήσκου Δρα Γιακίρ Μπεχάρ, της Ι.Κ.Σμύρνης, της Μεγάλης Στοάς Μπενέ-Μπερίτ, της Κωνσταντινουπόλεως κ.λπ.

Δωρεές

Πολλοί, προκειμένου να τονώσουν το έργο της Επιτροπής δεν έμειναν μόνο στα λόγια, αλλά έκαναν γενναιοδωρές δωρεές. Αναφέρουμε ανάμεσά τους τις κοινότητες της Ρώμης, Τορίνου, Βενετίας, Φλωρεντίας, καθώς και μερικές προσωπικότητες όπως τους: Λέων Σατσερντότε, Ιωσήφ Τρέβες, Ασέρ Αλχαντέφ, Δρα Γιακίρ Μπεχάρ πρόεδρο της φιλανθρωπικής εταιρείας. Οι δωρεές αυτές έγιναν για να ενθαρρύνουν και να τονώσουν τα μέλη της Επιτροπής. Στους φίλους δωρητές στάλθηκε με ένα θερμό χαιρετισμό αναγνώρισης δίπλωμα όπου αναγράφονται τα ονόματά τους στο Χρυσό βιβλίο του Ινστιτούτου.

Εγγραφή μαθητών

Παντού ο ενθουσιασμός υπήρξε μεγάλος, όπως μεγάλη ήταν και η δραστηριότητα που ανέπτυξαν όλες οι κοινότητες της Ανατολής: στη Σμύρνη, η Κοινότητα συνεργάστηκε με το Μπενέ-Μπερίτ και ανέλαβαν την προκήρυξη υποτροφιών και τη στρατολόγηση σπουδαστών για το Κολλέγιο.

Παράλληλα στη μεγάλη Κοινότητα της Κωνσταντινουπόλεως η σεβάσμια Στοά Μπενέ-Μπερίτ πήρε αξιολογες πρωτοβουλίες.

Από όλα τα μέρη, έφθαναν αιτήσεις για εγγραφές.

Η Επιτροπή όρισε το απίστευτα χαμηλό ποσό των 3.000 Ιταλικών λιρών ως ετήσια δίδακτρα, στα οποία περιλαμβάνονταν η διαμονή, ο ιματισμός, η διατροφή, η εκπαίδευση, τα σχολικά είδη και η ιατρική περίθαλψη, με δύο λόγια κάλυπτε όλες τις ανάγκες των σπουδαστών για ένα ολόκληρο χρόνο, συμπεριλαμβανομένων των διακοπών.

Δραστηριότητες της επιτροπής

Μετά από όλα αυτά, η Επιτροπή εστίασε τις προσπάθειές της στα εξής:

1) Επιλογή και ανακαίνιση ενός κτιρίου στην καρδιά της εβραϊκής συνοικίας που να ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν στις πρώτες ανάγκες του Ιδρύματος.

2) Επίπλωση του οικοτροφείου και εξοπλισμό του ιδρύματος.

3) Επιλογή του προσωπικού

4) Κατάρτιση του προγράμματος κ.λπ.

Ο Δρ. Άλντο Λάττες ανέλαβε προσωρινός διευθυντής της

Σχολής.

Την 1η Ιανουαρίου 1928, όλα ήταν έτοιμα, τα εγκαίνια του Κολλεγίου είχαν ήδη γίνει και η λειτουργία του είχε μόλις αρχίσει.

Υποτροφίες και σπουδαστές

Σιγά-σιγά και καθώς πληθύναν οι υποτροφίες, άρχισαν να έρχονται οι σπουδαστές.

Η Κοινότητα της Ρόδου ήταν η πρώτη που θέσπισε μια υποτροφία για τον σπουδαστή Ισαάκ Φράνκο.

Ακολούθησε η Στοά Μπενέ - Μπερίτ της Ρόδου, με την υποτροφία της προς το σπουδαστή Μπόαζ Πελοσώφ.

Η Κοινότητα Σμύρνης προσέφερε υποτροφίες στους: 1) Λέων Σαμπάχ για την Εταιρεία "Γιεμελού Χασασίμ", 2) Μιχαήλ Αλμπάγλη, Συναγωγή "Μπεθ Λεβή", 3) Αλμπέρ Τοιπρόν, Συναγωγή "Μπεθ Ισραήλ", και 4) Ραφαήλ Χαΐμ, της Εταιρείας "Η Καλή θέληση". Ο κ. Χαΐμ ήρθε εδώ για να εγγραφεί στο Κολλέγιο το γιο του Μάρκο. Επίσης ο Ραββίνος Ισαάκ Αντζελ, της Μπούργκας, μας έφερε το γιο του Ααρών Αντζελ.

Από τη δική της πλευρά, η Μεγάλη Στοά Μπενέ - Μπερίτ της Κωνσταντινουπόλεως, μας έστειλε τρεις μαθητές τους: Αλμπέρτο Κόβο, Δαυίδ Ασέο, Νισήμ Μιτράνι.

Η μεγάλη Κοινότητα της Θεσσαλονίκης επίσης θέσπισε μια υποτροφία προς χάριν του μαθητή Σαλομών Αελιόν.

Η φιλανθρωπική εταιρεία για την Ανατολή δημιούργησε μια υποτροφία που δόθηκε στον μαθητή Μορδοχαίο Άντζελ.

Από την άλλη πλευρά, ο δικηγόρος Άγγελος Ντονάτη, από το Παρίσι, θέσπισε μια υποτροφία στη μνήμη του ονόματος μάχης που έλαβε μέρος ο πατέρας του που δόθηκε στο μαθητή Σέμποτ Γκόρντον.

Μητρική στοργή

Μια επιτροπή κυριών ανέλαβε τη γενική φροντίδα των σπουδαστών και την ιατρική τους περιθαλψη. Η επιτροπή αποτελείτο από τις: κ. Βιτάλη Στρονιζα, πρόεδρο, κ.Γιτζικιά Φράνκο, σύμβουλο, Δρ.Καόν επίσης σύμβουλο, Δρ. Μιζραχί Συμβούλο, Δρ. Χασσόν, κ. Ζαφείρα Ισραήλ, κ. Ζακ Σουρμάνη, κ. Μασίλα Νόττρια και κ. Μενασσέ, όλοι σύμβουλοι. Οι γιατροί κ. Καόν και Χασσόν είχαν αναλάβει την ιατρική περίθαλψη.

Ο Διευθυντής Δρ. Καχάν

Ένα από τα δυσκολότερα έργα της Επιτροπής ήταν η επιλογή του Διευθυντή, ο οποίος έπρεπε να συνδυάζει πίστη στις παραδόσεις και γνώση των σύγχρονων προβλημάτων. Ο κατάλληλος άνθρωπος βρέθηκε στο πρόσωπο του Δρος Ισίδωρου Καχάν, Ραββίνου της Κοινότητας της Γκορίτσια.

Ο Ραββίνος Καχάν, μαθητής των μεγαλύτερων γεισιβώτων της Ουγγαρίας, αξιολογός Ταλμουδιστής, καθηγητής του δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης, έφτασε στη Ρόδο τον Μάιο του 1928 και αμέσως ανέλαβε τα καθήκοντά του.

Εργάστηκε με πάθος και αφοσίωση και κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για να μπορέσει να καταρτίσει πρόγραμμα σπουδών υψηλού επιπέδου.

Κατά την πρώτη αυτή περίοδο τα μαθήματα που διδάσκονταν ήταν: Ξένες γλώσσες, (ιταλικά, εβραϊκά, τουρκικά-μόνο για τους σπουδαστές που έρχονταν από την Τουρκία - και γαλλικά) καθώς και ταλμουδικές σπουδές. Το πρώτο έτος είχε προπαρασκευαστικό χαρακτήρα.

Δεύτερος έτος

Από την 1η Σεπτεμβρίου 1928 άρχισε το δεύτερο έτος και το Κολλέγιο έμπαινε σε μια νέα φάση της ύπαρξής του. Η διάρθρωση του προγράμματος και οι καθηγητές των μαθημάτων είχαν ως εξής: Ο διευθυντής ο Ραββίνος Καχάν και ο Ραββίνος Μιζλιάχ ανέλαβαν να διδάξουν ταλμουδικές σπουδές.

Ο κ. Ιακώβ Καμπούλη και Γαβριήλ Μιχαήλοφ ανέλαβαν τη διδασχή της εβραϊκής γλώσσας και λογοτεχνίας.

Ο Καθηγητής κ. Τζίνο ντε Φάνο, διευθυντής των Εβραϊκών σχολείων της Ιταλίας, ανέλαβε τα μαθηματικά και τη φυσική. Ο δικηγόρος κ. Ούγγρο Άγιο δίδασκε την ιταλική γλώσσα και λογοτεχνία.

Ο Δρ. Ντράγκο, λατινικά και γενική ιστορία.

Ο κ. Μπρεσάνι, φυσική ιστορία.

Ο κ. Μενασσέ, ιταλική γλώσσα.

Ο κ. Μεχμέτ Κάρντι Εφφέντι, την τουρκική γλώσσα.

Με αυτό το υψηλό προσωπικό, μπήκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα που θα οδηγούσε από τη μια μεριά στα διδακτορικά διπλώματα (Doctorat) για τις ταλμουδικές σπουδές και τα εβραϊκά και από την άλλη μεριά προετοίμαζε τους μαθητές για τις σπουδές του Πανεπιστημίου.

Αύξηση των διδασκτρων

Το κόστος των σπουδών φάνηκε ότι είχε ανέβει σημαντικά και για κάθε μάθημα έφτανε το ποσό των 9.000 λιρών το χρόνο. Έτσι τα διδάκτρα αναπροσαρμόστηκαν από 3.000 σε 4.000 λίρες το χρόνο.

Νομικό καθεστώς

Αυτό που έλλειπε πια από το Κολλέγιο ήταν το νομικό καθεστώς. Έτσι, στις 2 Δεκεμβρίου 1928, εκδόθηκε το Διάταγμα Νο 232 με το οποίο εξουσιοδοτήθηκε η σύσταση επιτροπής και γενικής συνέλευσης που θα απαρτιζόταν από τους δωρητές και τους προσφέροντες υποτροφίες στους μαθητές του Κολλεγίου.

Η Οριστική επιτροπή

Αυτή απαρτιζόταν από τους:

Πρόεδρος: τον κ. Βιταλνί Στρούμζα, αντιπρόσωπο της διοίκησης.

Γραμματέα: τον κ. Ιτζκιά Φράνκο, πρόεδρο της Κοινότητας.

Ταμία: τον Δρα κ. Καόν, επιτροπο της Κοινότητας.

Ο καθηγητής κ. Τζίνο ντε Φάνο θα συνεργάσεται με την επιτροπή έχοντας την ιδιότητα του συμβούλου.

Η επίσκεψη της Α.Ε. του Ραββίνου Ντ. Πράτο

Στις 13 Μαρτίου του ίδιου έτους έφθασε στη Ρόδο ο Ραββί-

νος Ντ. Πράτο, αρχιεραββίνος της Αλεξάνδρειας, με σκοπό να επισκεφθεί την πόλη, την Κοινότητα και τα ιδρύματά της. Ο Ραββίνος θέλησε να μελετήσει από κοντά τον τρόπο λειτουργίας του Κολλεγίου γι' αυτό και παρακολούθησε αρκετές παραδόσεις από τις οποίες δήλωσε πολύ ικανοποιημένος.

Σε ομιλία που απηύθυνε προς τους επισήμους και τους παρόντες του Ινστιτούτου, είπε: "Επιτρέψτε μου να κάνω μια εξομολόγηση: όταν πληροφορήθηκα ότι συζητείται η ίδρυση ενός ραββινικού ινστιτούτου στη Ρόδο, ομολογώ ότι αντιμετώπισα την είδηση με σκεπτικισμό. Και οι φίλοι μου στην Ιταλία είχαν τις ίδιες επιφυλάξεις. Χρειαζόταν να έρθω εδώ για να διαπιστώσω το λάθος μου και να πεισθώ ότι πράγματι η λειτουργία ενός τέτοιου Ινστιτούτου ήταν εφικτή. Ζητώ δημόσια και ειλικρινή συγγνώμη. Αυτό που δεν έγινε στο παρελθόν, θα πρέπει να γίνει στο μέλλον. Και αυτό δεν είναι ρητορικό σχήμα, αλλά ένας σωστός και δίκαιος ορισμός της πραγματικότητας. Σε ολόκληρη τη λεκάνη της Μεσογείου, με την εξαίρεση της Παλαιστίνης και της Ιταλίας, δεν υπάρχει Ινστιτούτο εράμμιλλο αυτού της Ρόδου. Η διαβεβαίωση αυτή πρέπει να σας αρχει, αδελφοί Ροδίτες, για να πεισθείτε για το πόσο σημαντική είναι η πρωτοβουλία σας και μάλιστα σε μια τέτοια στιγμή που η ραββινική κρίση εκδηλώνεται όλο και πιο έντονα σ' όλες τις κοινότητες της Ανατολής.

Είχα την ευκαιρία να εκτιμήσω και να θαυμάσω το ενδιαφέρον που δείχνει η Επιτροπή, το ακούραστο έργο του Διευθυντή, το ζήλο του διδακτικού προσωπικού, στοιχεία με τα οποία δημιουργήθηκε μια ατμόσφαιρα ιδανική για τους μέλλοντες Ραββίνους. Εάν επιθυμείτε η εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου να μείνει στην ιστορία με αυτό το έργο, θεωρείστε καθήκον σας να το ενσωματώσετε στα ιδρύματα της κοινότητάς σας.

Στην προσπάθειά σας αυτή έχετε το δικαίωμα να ζητήσετε συμπαράσταση και υποστήριξη, η οποία - σας το υπόσχομαι - θα σας δοθεί. Οι πρώτες όμως προσπάθειες θα πρέπει να προέλθουν από σας. Πράξτε το για σας, για την αξιοπρέπεια σας, για τα παιδιά σας".

Λίγα λεπτά μετά την ομιλία του Ραββίνου, οι δωρεές είχαν ξεπεράσει τις 20.000 ιταλικές λίρες. Ο ορίζοντας του ιδρύματος διερευνήθηκε και νέα προγράμματα και προοπτικές χαράχθηκαν για το μέλλον του.

Τέλος, ο Βασιλιάς της Ιταλίας Βίκτωρ Εμμανουήλ ΙΙΙ, όταν επισκέφθηκε τη Ρόδο, στις 21 Μαΐου 1929 δήλωσε: "Ενοίωσα ιδιαίτερη ικανοποίηση βλέποντας τις προόδους που πραγματοποιήσε το Ραββινικό Κολλέγιο της Ρόδου. Είμαι ευτυχής που είδα αυτό το κέντρο εβραϊκής κοινότητας".

ΕΒΡΑΪΚΕΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ

MAX NORDAU (1849 - 1923)

Φιλόσοφος, συγγραφέας, ρήτορας, φυσικός.

Γεννήθηκε στην Πέστη (σημερα Βουδαπέστη) - γιός του Ραββίνου Gabriel Suedfeld. Σπούδασε φυσικός στο Πανεπιστήμιο της Πέστης απ' όπου και πήρε το δίπλωμά του το 1875 και το 1880 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι εξασκώντας το επάγγελμά του.

Η δημοσιογραφική του καριέρα άρχισε από το 1867, όταν έγινε ανταποκριτής στις μεγαλύτερες εφημερίδες του δυτικού κόσμου.

Απέκτησε τη φήμη του φιλόσοφου με την έκδοση του πρώτου βιβλίου του "**Τα κατά συνθήκη ψεύδη του πολιτισμού μας**", το 1883. Στο βιβλίο αυτό έκανε κριτική στα "Θρησκευτικά ψεύδη", στη διαφθορά και στην καταπίεση που ασκούσαν τα μοναρχικά καθεστώτα. Παράλληλα πρότεινε ως εναλλακτική λύση τη γνώση ως "φιλοσοφία της ανθρώπινης αλληλεγγύης". Το βιβλίο αυτό μεταφράστηκε σε 15 γλώσσες.

Το 1885 έγραψε το βιβλίο "**Παράδοξα**" και κατόπιν το βιβλίο "**Εκφυλισμός**" το 1892.

Επιβάλλεται να αναφέρουμε άλλα τρία σημαντικά έργα του:

το "**Η ερμηνεία της ιστορίας**" που εκδόθηκε το 1910, "**Ηθνη και Εξέλιξη του Ανθρώπου**" το 1922 και το "**Η ουσία του πολιτισμού**" το 1932.

Από το 1890 άρχισε την δραστηριότητά του υπέρ της Ιουδαϊκής Υποθέσεως.

Πρωταρχικά τάχτηκε εναντίον κάθε εκδήλωσης αντισημιτισμού - όπως το πογκρόμ στη Ρωσία.

Κατόπιν θεμελίωσε την ιδέα του Σιωνισμού μαζί με τον Th. Herzl. Χρημάτισε πρόεδρος του Σιωνιστικού Συνεδρίου για πολλά χρόνια.

Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν εξόριστος στην ουδέτερη Ισπανία.

Πέθανε στο Παρίσι το 1923 και η ταφή του έγινε στο Τελ Αβίβ.

Κερκυραϊκή γκετονιά 1985

Συναγωγή Κέρκυρας

Εσωτερικό Συναγωγής Κέρκυρας

Η Ισραηλιτική Κοινότητα της Κέρκυρας

Ειδήσεις από την εφημερίδα "Κέρκυρα" του 1925 - 1927

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥ, Μαθηματικού

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι προπολεμικές εφημερίδες στην Κέρκυρα σπανίζουν και ακόμα πιο σπάνιες είναι οι πλήρεις σειρές. Έτσι, η ύπαρξη όλης σχεδόν της σειράς της βδομαδιατικής εφημερίδας "ΚΕΡΚΥΡΑ" του Νίκου Κλαδά είναι ένα σημαντικό γεγονός, μια και από τις στήλες της μπορούμε να παρακολουθήσουμε την τότε καθημερινή κερκυραϊκή ζωή.

Οι ειδήσεις για την Ισραηλιτική Κοινότητα που βρίσκουμε εκεί είναι πολλές. Κρίθηκε καλύτερη η παρουσίασή τους με μορφή ημερολογίου, περιλαμβάνοντας οτιδήποτε βρέθηκε.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ θερμά το δημοσιογράφο κ. Σπύρο Κλαδά για τη διάθεση προς μελέτη του αρχείου της εφημερίδας "ΚΕΡΚΥΡΑ" και τις αναμνήσεις που πρόσθεσε κατά τις συζητήσεις που είχαμε.

Επίσης ευχαριστούμε τον πρόεδρο της Κοινότητας Κέρκυρας κ. Αρμάνδο Ααρών που όπως πάντα βοήθησε με πληροφορίες και αναλύσεις για κάθε τι που αφορά το Εβραϊκό στοιχείο.

21.9. 1925: Η άφιξη του νέου αρχираββίνου

Γεγονός υψίστης σημασίας και ανυπολόγιστου δια της πε-

ραιτέρω τύχας και μέλλον της ενταύθα Ισραηλιτικής Κοινότητας αξίας, έλαβε χώραν.

Η από επταετίας και πλέον χρεώνουσα θέσις της αρχираββινείας ήλθεν τέλος πάντων όπως πληρωθεί δια της αφίξεως και οριστικής, ως ελπιζομεν εγκαθιδρύσεως του νέου αρχираββίνου σοφολογιώτατου αξιότιμου κυρίου Αβραάμ Σράΐμπερ.

Ο κατά την παρελθούσαν Τρίτην νεοαφιχθείς αρχираββίνος, γόνος οικογενείας διασημών και γνωστοτάτων εν τη Κεντρική Ευρώπη ραββίνων, κοσμεϊται, ως πληροφορούμεθα, δι' όλων εκείνων των φυσικών χαρισμάτων και αρετών, δι' ων δέον να είναι περροικισμένος εις πνευματικός αρχηγός.

Εν τη διεκπαιραιώσει του βαρυτάτου, πολυπλόκου, πλην υψηλοτάτου αυτού έργου της ανορθώσεως της ενταύθα Ισραηλιτικής Κοινότητας, πεποίθαμεν ότι θέλει εύρει προθύμους και πολυτίμους βοηθούς και συνεργάτας όλους εκείνους εκ των συμπολιτών μας Ισραηλιτών όσοι εκ της κοινωνικής, πνευματικής θέσεώς των ή όσοι ως εκ της ανιδιοτελούς επιθυμίας των, δύνανται να τον βοηθήσουν.

Δοθείσης ευκαιρίας ας τονισθεί από των στήλων αυτών, ότι πάσα παρεμβολή προσκόμιματος εις το έργον αυτού υπό οιοδήποτε και οπωσδήποτε θέλει εύρει τους αληθείς πονούντας και ενδιαφερομένους δια της τύχας της Ισραηλιτικής Κοινότητας.

πάντοτε αγρυπνούντας και ετοιμους όπως παν κώλυμα ή κωλυσιεργίαν εξουδετερώσωσιν.

6. 10. 1925: Στην εορτή της μεγάλης νηστείας των Ισραηλιτών της προπαρελθούσης Κυριακής παρέστη εν τη Συναγωγή ο Μητροπολίτης Κερκύρας και Παζών Σεβασμιώτατος Αθηνάγορας.

Οποία ευχαριστος αντίθεσις! Τις μαύρες αναμνήσεις του επάρατου θρησκευτικο-πολιτικού φανατισμού του 1891 που οι γεροντότεροι μας με φρίκη μας μεταδίδουν, διαδέχεται σήμερα η μεγάλη αρχή της ευγενούς ανοχής και της συναδέλφωσης των δογματων.

Εύγε και πάλιν εύγε Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα. Με τέτοιες

ευγενικές αρχές, και προοδευτικά ιδεώδη που στην εφαρμογή τους κάνουν τόση μεγάλην εντύπωσιν αληθινά θαρθεί μέρα που ο κόσμος θα καταστή μια ποιμνίη με έναν ποιμένα, τον υπέρτατον δημιουργόν, με το δογμα της αδελφούσης αληθινά.

Γάμοι

Εν μέσω των ευχών των συγγενών και πολυπληθών φίλων, κατά την παρελθούσαν Πέμπτην 1η Οκτωβρίου αι δάδες του Υμναίου συνένωσαν δυο νεαράς υπάρχεις, τον αξιόλογον έμπορον κ. Ιακώβον Χ.Μάτσαν μετά της δια πολλών προτερημάτων κεκοσμημένης Δδας Πέρας Μιζραχή θυγατρός του φιλοπροόδου εργοστασιαρχου κ. Σαμουήλ Β.Μιζραχή, εις το τώσον ταιριαστόν ζευγος ευχομαι το μέλλον ανέφελον και ανθόσπαρτον.

14. 11. 1925: Διαδίδεται ότι μέλη τινά της ενταύθα Ισραηλιτικής Κοινοτήτος σκεπτονται να κυκλοφορήσουν εγκύκλιον προς τροποποίησιν του νότι παρά του Σεβ. υπουργείου των εκκλησιαστικών εγκριθέντος Καταστατικού αυτής. Οι κύριοι ούτοι παρακαλούνται να μείνουν ήσυχoi και να γνωρίζουν ότι δεν χαλαρούται τόσον ταχέως η πλειοψηφία των Ισραηλιτών προς κορεσμόν των ρουσφετολογικών των ορέξεων.

Δίκαιος έπαινος

Αι προβλέψεις της "Κερκύρας" όσον αφορά την δράσιν του Σοφ. Αρχιεραββίνου Κερκύρας μέχρι σήμεραν επαλήθευσαν.

Ο ευγενής ούτος Λευίτης αφ' ης στιγμής ανέλαβε τα υψηλά αυτού καθήκοντα νυχθημερόν εργάζεται δια την πρόοδον και ανιψωσιν της Κοινοτήτος, τάξεις και πειθαρχία ήδη βασιλεύει παντός, οι διάφοροι εκμεταλλευταί εξωστρακίσθησαν δια παντός.

Εις την μερίμναν αυτού οφείλεται η σύστασις της νυκτερινής Σχολής όπου πλείστα πτωχά παιδιά διδάσκονται την Εβραϊκήν και Ελληνικήν γλώσσαν.

Επιπλέον ίδρυσε σχολείον ιερωμένων όπου αυτός ο ίδιος διδάσκει.

Προσέτι καταγίνεται εις την εκμάθησιν της Ελληνικής γλώσσης όπως από του Άμβωνος της Συναγωγής διδάσκει τον Θεϊον λόγον. Εις τον Σεβασμιώτατον Λευίτην η "Κέρκυρα" εκφράζει τα θερμά της συγχαρητήρια.

1. 12. 1925: Ευχαριστήριον

Ο Αρχιεραββίνος, η Προεδρεία και άπασα η Ισραηλιτική Κοι-

νότης εκφράζουσα δια του παρόντος τας θερμότητας ευχαριστίας των προς άπαντας, όσους μετά της μεγαλυτέρας απαρνήσεως συνέδραμον δια την κατάσβεσιν της εν τη Ισραηλιτική συνοικία πυρκαϊάς και προς αποφυγήν της επεκτάσεως αυτής.

Εξαιρετικά ευχαριστία απευθύνονται εις την Αστυνομίαν Πόλεων ήτις τόσον γενναίως συνειργάσθη και μάλιστα τραυματίσθησαν δυο όργανα.

Ιδιαίτερα επίσης ευχαριστίας εκφράζουσιν εις τον κ. Αλέξ. Δεσύλλαν, όστις μετά της μεγαλυτέρας προθυμίας και οποιούνης διέθεσεν την αντλίαν του, μετ' αναλόγων εργατών και εις τους υιούς του, οίτινες ηθέλησαν και προσωπικώς να συντελέσωσιν εις το έργον της κατασβέσεως.

Εν τέλει μεθ' ικανοποιήσεως διεπιστώθη, ότι άπαντες οι συνδημόται αδελφωμένοι προσέφεραν χείρα βοηθείας εις την ατυχή ταύτην περίστασιν.

7. 2. 1926: Η Ισραηλιτική Κοινότης

Επέρασεν αρκετός χρόνος αφ' ότου έγιναν οι αρχαιρεσίες της Ισραηλιτικής Κοινοτήτος, από πολλών καιρόν έχει αναλάβει το νέο Συμβούλιο και η νέα Διοίκηση, ατυχώς όμως, δεν προκύπτει τίποτε το θετικόν όσον αφορά την πρόοδον και ευημερίαν της. Οι μετά τόσου ζήλου αναλαβόντες διατί δεν αρχίζουν να δώσουν σημεία ζωής;

Ευθύς εξ αρχής, εκφράσαμεν την ελπίδα, ότι η Κοινότης θα έβλεπε ευτυχεστέρας ημέρας αλλ' όμως το διαρρέυσαν χρονικόν διάστημα τίποτε δεν μας έφερε εις φως.

Διατί: Παραδεχόμεθα ότι υπάρχουν πολλά διατί, πολλά τα αίτια και εμπόδια, αλλά οι αναλαβόντες νομίζομεν ότι έχουν επιτακτικόν καθήκον να εργασθούν και να εργασθουν συστηματικώς προς διόρθωσιν των κακών εχόντων της αναξιοπαθούσης Κοινοτήτος.

Η της Κερκύρας Ισραηλιτική Κοινότης έχει παρελθόν, έχει ιστορίαν, και δύναται να επιδείξει δράσιν, ο προορισμός της είναι ζήσει.

Ασχέτως προς την θρησκευτικήν αποστολήν της είναι ίδρυμα αυτό καθ' εαυτόν φιλανθρωπικόν και αλληλοβοηθητικόν και ως εκ τούτου έχει κάποιον ευρύτερον προορισμόν.

Οι αναλαβόντες σήμεραν την Διοίκησιν φημίζονται όλοι ανεξαίρετως δια τα αλτρουϊστικά των προτερήματα. Ιδού στάδιον δράσεως δεδομένου όντως ότι παρουσιάζονται πολλά εμπόδια δε νομίζουν ότι επιτυγχανομένου του σκοπού θα είναι και μεγαλυτέρα η ηθική των ικανοποιήσις;

Εις την περίπτωσιν αυτήν δεν απαιτείται φάλλο τι παρά καλήν θέλησιν και εργασία...

1. 8. 1926: Λιγ' απ' όλα

Ο Σοφολ. Αρχιεραββίνος κάθε βράδυ περνάει τις βραδιές του στο καφενέιον του Κινηματογράφου.

Ο καφενης με μέγαλον σεβασμόν τον δέχεται, γιατί κατάφερε με την διαγωγήν του να κατακτήσει την αγάπη και εκτίμησιν της κοινωνίας μας.

Γνωρίζει πολύ καλά τα καθήκοντά του μα και τις υποχρεώσεις του για τον τόπον που τον φιλοξενεί.

Πράγμα που δυστυχώς άλλοι δεν το πράττουν.

Εβραία με καθημερινή φορεσιά

Σ' όλες τις τοπικές και εθνικές γιορτές είναι από τους πρώτους. Παρακολουθεί την πρόοδο του τόπου και κάνει ό,τι μπορεί για την ανάπτυξη των ομοθησικών του.

Όσοι πήγαν στις εξετάσεις του σχολείου της Ισραηλιτικής Κοινότητας έμειναν ενθουσιασμένοι με την πρόοδο των μαθητών.

Ένα χρόνο ζωή έχει το σχολείο που το σύστησε ο Σοφολογιώτατος.

Αν και του παρουσιάστηκαν ένα σωρό εμπόδια.

Μα όλα τα υπερπήδησε και κατάφερε να μας παρουσιάσει το προχθεσινό θάυμα.

Η κυβερνήσις όμως ακόμα δεν ήλθεν αρωγός αν και είχε τάξη πως ιδρύσει νηπιαγωγείο.

Εθνικοί λόγοι επιβάλλουν αυτό να γίνει γρήγορα.

Για να πάψει η κακή ιδέα που έχουν μερικοί ότι οι συμπολίτες μας Ισραηλίτες στέλνουν τα παιδιά τους σε ξένα σχολεία.

Εμπρός κυρία Νομάρχα φροντίσατε να γίνει αυτό και έμειθα βέβαιοι πως θα τα καταφέρετε.

Ο Αρχιεραββίνος με τον Μητροπολίτη μας συνδέονται με πραγματικήν φιλίαν:

Ο μητροπολίτης όταν αναφέρει τον αρχιεραββίνον πάντα του πλέκει το εγκώμιο.

15. 8. 1926: Μια εορτή

Την παρελθούσαν Κυριακήν 8 Αυγούστου παρέστημεν εις μίαν εορτήν από τας όχι συνηθείς.

Η Σιωνιστική Ένωσις των Νέων "Θεόδωρος Χερτσλ" διοργάνωσε, επί τη ευκαιρία των εγκαίνιων της αιθούσης της, λαμπράν συγκέντρωσιν εις την μεγάλην αίθουσαν του Β' Δημ. Σχολείου, εις ην παρέστησαν όλα τα εκλεκτά μέλη της Ισραηλιτικής Κοινότητος.

Τον λόγον πρώτος έλαβε ο Σοφολ. Αρχιεραββίνος όστις δια λόγων θερμών εξήρε τας προσπάθειας των πεπαιδευμένων νέων της Κοινότητος τού, οίτινες δια παντός μέσου προσπαθούν να εξυψώσουν την πνευματικήν θέσιν των ομοθησικών τους. Εξήγησε την υποστήριξιν του κοινού δια την υπ' αυτού ιδρυθείσαν βιβλιοθήκην του άνω Σιωνιστικού Συλλόγου, της οποίας τα βιβλία πραγματεύονται επί παντός Εβραϊκού ζητήματος. Ήδη μέγα μέρος αυτών είναι εις την διάθεσιν του κοινού.

Κατόπιν έλαβεν τον λόγον ο κ. Ερρίκος Χαΐμ, ομιλήσας περί της υποχρεώσεως παντός Εβραίου να είναι Σιωνιστής, μεθ' ο δε ο κ. Ιακώβ Α. Μάτσας, εξήρε την σπουδαιότητα της βιβλιοθήκης, ήτις θέλει χρησιμεύσει, ίνα οι Εβραίοιπαιδες, οι φοιτούντες εις τα διάφορα Σχολεία, και πας φιλομαθής λαμβάνουν εν αυτή γνώσεις και επί των ζητημάτων των ασχολούντων τον απανταχού Εβραϊσμόν. Πρόχειρος έρανος μεταξύ των παρευρισκομένων απέδωκεν αρκετά σημαντικόν χρηματικόν ποσόν. Επηκολούθησε δεξίωσις εις την αίθουσαν της Σιωνιστικής Ενώσεως των Νέων, όπου προσεφέρθησαν αναψυκτικά.

Η εορτή αυτή έκαμε λαμπράν αίσθησιν εις τους λαβόντας μέρος, οι οποίοι απέκομισαν τας αρίστας των εντυπώσεων.

Ως πληροφορούμεθα, κατόπιν της επιτυχίας ταύτης η Σιωνιστική Ένωσις των Νέων "Θεόδωρος Χερτσλ" απεφάσισε από καιρού εις καιρόν οργάνωσιν τοιούτων συγκεντρώσεων.

29. 8. 1926: Κοινωνικά

Την παρελθούσαν Κυριακήν επανέκαμψεν εξ Αθηνών, όπου μετέβη ίνα ενεργήσιν δια διάφορα εκκρεμούντα ζητήματα της Ισραηλιτικής Κοινότητος, ο Σοφολ. Αρχιεραββίνος Αβραάμ Στραϊμπερ.

12. 9. 1926: Περικοπαι εκ του λόγου του σοφολογιώτατου αρχιεραββίνου

Την π. εβδομάδα εγένετοαν τα εγκαίνια της αποτεφρωθείσης μικράς Συναγωγής "Μεδράς" μετά την τελετήν ο Σοφολογιώτατος Αρχιεραββίνος εξεφώνησεν υπέροχον λόγον, ον λυποίμεθα μη δυνάμενοι να δημοσιεύσωμεν ολόκληρον, αλλά μόνον τας

εξής περικοπάς:

Ευχής έσθον θα ήτο εάν δημοσιεύετο ολόκληρος.

Ποιά είναι η αγάπη προς Νόμον; (Τορά)

Να εκτελέσωμεν τας διατάξεις αυτού.

Συμμορφούμενοι προς αυτόν, τότε θα εννοήσωμεν τον σκόπον του Οίκου του Κυρίου και θα εννοήσωμεν την σημασίαν αυτού.

Συνερχόμενοι εν αυτό και συνδεόμενοι πνευματικώς κατά την ώραν της προσευχής, διδασκόμεθα το καθήκον της προς τον πλησίον αγάπης. Η συναίσθησις αυτή, φερεί την ειρήνην, την ευσπλαχνίαν προς τους πάσχοντας, την αδελφότητα και την φιλίαν μεταξύ των πιστών, απομακρύνεται δε αφ' ημών παν μίσος και πάσα αντίθεσις.

Ιδρύοντες Συναγωγήν, δεν κτιζόμεν εκ λίθων νεκρών, αλλά αναλογιζόμενοι το σωτηρικόν του ναού και το πνεύμα το οποίον ευρίσκεται εν αυτώ, καθιστώμεν τοῦτον ελεγκτήν των ανομιών μας. Αλλά το αυτό πνεύμα οφείλομεν να εγκαταστήσωμεν εν τω οίκω μας, όπως διαρκώς ελέγχωμεν τας πράξεις μας.

Εκφράζοντες το αίσθημα και την θέλησιν ημών, εις πληθυντικόν, συνδιάζομεν το εγώ μας, μετά του εγώ των αδελφών μας, όχι μόνον των εν Ισραήλ, αλλά και των ανηκόντων εις την ολότητα της ανθρωπότητος.

Ο Ναός είναι οίκος προσευχής παντός ανθρώπου, ως είπεν ο Ησαΐας, "ο οίκος μου, οίκος προσευχής κληθήσεται της οικουμένης".

Εν τέλει ο σοφ. ανέφερεν δια τους εργασθέντας και συνεισφέροντας προς ανέγειρσιν και διακόσμησιν της Συναγωγής... Πράγματι τα ονόματα αυτών είναι άξια να γραφούν εις αναμνηστικήν πλάκαν.

Αλλ' η επί του λίθου εγχαράξις, επί εγχαράξις επιφανείας. Επιθυμώ όπως τα ονόματα των ανδρών τούτων εγχαράχθωσι εις το βάθος της καρδιάς ημών, όπως πάντοτε ευγνωμονώμεν και σεβόμεθα αυτούς δια τας καλās των πράξεις.

2. 3. 1927: Γαβριήλ Λεωντοίνης

Γόνος μιας εκ των καλυτέρων Ισραηλιτικών οικογενειών της Κερκύρας, έτιγχε να ιδη εις ηλικίαν 25 ετών καταστρεφόμενο οικονομικώς τον πατέρα του. Εις τον αγώνα περί υπάρξεως της ζωής υπεχρεώθη να εισέλθι εις τινα εμπορικόν κατάστημα ως υπάλληλος, επί 12ετίας ενσυνείδητα και πιστότατα εκτελών τα καθήκοντά του εκέρδιζεν τα του βίου, ουδέποτε εμεμψιμοιρήσεν εναντίον της εμαρμένης, με μεγάλην απάθειαν τυνεμορφώθη προς την νέαν κατάστασιν.

Αλλά δια να δοκιμασθίη ο χαρακτήρ του έπρεπε και άλλας δοκιμασίας να υποστεί. Οι πόλεμοι, η ανώμαλος κατάσταση ειπέδραμαν και το εμπορικόν που τον τροφοδοτούσε, χάριν οικονομίας, ευρέθη εις την ανάγκην να τον απολύσει εκ της υπηρεσίας.

Και με την καρδίαν γιομάτη πόνον ευρέθη προ δευτέρου ναυαγίου, ζητούσε σανίδα σωτηρίας. Η τιμότης του, το συστατικό αυτό, που δεν ήτο δυνατόν να χάνει ποτέ, ευρέθη άλλος έμπορος να τον προσλάβει εις την υπηρεσίαν και ο έμπορος αυτός προ πάντων ήτο άνθρωπος - εύκολον να ήτο αστέιον της τύχης. Δύο τρία χρόνια, δεν ήτο υπάλληλος, εις το κατάστημα αυτό, αλλά νοικοκύρης με όλην την σημασίαν της λέξεως, εξούσε μίαν νέαν ζωήν.

Τύχη, διατί τύχη, πάντα το αυτό πρόσωπο διαλες να δοκιμάσεις:

Ο ιδιοκτήτης του καταστήματος πέθανε και οι κληρονόμοι, κατοικούντες εις τα ξένα, εθεώρησαν καλό να κλείσουν το κατάστημα αυτό.

Βρέθηκαν φίλοι και γνώριμοι τον συνέδραμον ίνα αποκτήσει ένα δικό του μαγαζί, επάλεσεν με καρτερίαν και πιστήν. Είχεν σχεδόν επικρατήσει, μπορούσε να ζήσει άνετα. Η ψυχή του άνηλ και αμόλυντη ήτο από αυτές που δεν λυγίζουν εύκολα, θα αντείχε ακόμη εις τας αντιξοότητες της τύχης.

Η καρδιά; η καρδιά όμως, φθαρτή και υλική εκόπασε... είκο-

σι δύο ημέρες έφθασαν ασθενείας και υπέκυψεν εις το μοιραϊόν.

Από την ψυχήν του μας έμεινεν το παράδειγμα της αντοχής και καρτερίας.

Αιώνια σου η μνημη.

N.K.

24. 4. 1927: Ξενα δημοσιεύσεις Περί την Ισραηλιτικήν Κοινότητα

Μια κίνησις όλως διόλου ασυνήθης παρετηρήθη την παρελθούσαν εβδομάδα μεταξύ των Ισραηλιτών ομοθησικών μας. Ουτοί από ετών ήδη εφύλαττον εις την καρδίαν των τον πόνον τους εναντίον εκείνων οι οποίοι, ελάχιστοι τον αριθμόν, διαρκώς και από συστήματος ενοχλούν και προξενούν πράγματα εις την Κοινότητά μας. Ενάντιον εκείνων οι οποίοι ενοχλούν εκείνους που τόσο αψιλοκερδώς και με τόνον ενδιαφέρον εργάζονται δια το καλόν της Κοινότητος μας. Εξανεστή την προπαγανδίσαν Παρασκευήν όλη η Κοινότης και εμπράκτως απέδειξεν την αγανάκτησιν της εναντίον εκείνων, οι οποίοι από συστήματος προβάλλουν εμπόδια εις τους τόνον πατριωτικώς διανοήσαντας την Κοινότητάν μας. Ενώ τουναντιών ώφειλον να τους είναι ευγνώμονες και ώφειλον να τοις είναι αρωγοί.

Την παρελθούσαν όμως εβδομάδα όποτε εις από τους εις τα πέντα δάκτυλα μιας χειρός μετρουμένους ετολήμμε να τυτώσει κάτι ερωτήματα σχετικώς με τον Σοφολόγ. Αρχιραββίνον μας, ο οποίος τόνον είναι αγαπητός και σεβαστός εις όλην την Κοινωνίαν μας, δεν εκρατήθησαν πλέον και την παρελθούσαν Παρασκευήν ιδώμεν την Κοινότητα όλην κραυγάζουσιν και θέλουσιν να βάλει αυτή αυτή εις την θέσιν τους εκείνους οι οποίοι ενοχλούν την Κοινότητά μας, διότι αυτή ηξιώθη επιτέλους μετά από τόσα έτη να αποκτήσει αρχηγόν ένα τον καλύτερων μαθητών και αριστοτέρων ενός των διασημότερων Εβραϊκών Πανεπιστημίων της Ευρώπης, και ο οποίος είναι παγκοινως γνωστόν ότι δεν ανέλαβε την αρχιραββινιακήν έδραν της Κερκυρας ειμή μόνον δια λόγους ιδεαλιστικούς. Εξανεστή λέγωμεν η Κοινότης μας εναντίον εκείνων οι οποίοι δεν εμπορούν να βλέπουν τον Σοφολόγ. Αρχιραββίνον μας νυχθημερόν εργαζομενον προς εξύψωσιν του θρησκευτικού αισθημάτος και δια την μόρφωσιν του ποιμνίου του.

Όλοι μας γνωρίζομεν πόσον αντός μόνος εκοπίασεν δια την ίδρυσιν του ελληνο-εβραϊκού δημοτικού σχολείου της Κοινότητός μας, εξαναγκάσας όλους τους ομοθησικούς όπως φοιτήσουν και συγκεντρώσουν τα παιδιά τους εις το σχολείον όπου ήδη ως Έλληνες εβραϊόπαυδες ελληνοπρεπώς μορφούνται. Και ενώ κατά την άφριν του Σοφολόγ. Αρχιραββίνου μας εις το τότε σχολείον της Κοινότητος εφοίτων 30 μαθηταί, ήδη φοιτούν 230.

Διατί λοιπόν αυτή η πολεμική εναντίον του Σοφολόγ. Αρχιραββίνου μας;

Ιδού όμως ότι εις απάντησιν εκείνων των ολίγων, οι οποίοι ζητούν την αντικατάστασιν του ήδη αρχιραββίνου, δια τελειοφοίτου άλλου, δεν γνωρίζομεν τίνος Πανεπιστημίου, η Κοινότης όλη, ως εις άνθρωπος μετά τον εσπερινόν της Παρασκευής συναθροισθείσα εξ όλων των Συναγωγών εις τον Ναόν όπου εκκλησιάζεται ο Σοφ. Αρχιραββίνος, διεδήλωσε προς αυτόν δια τρόπον συγκινητικωτάτου την αγάπη του και τον σεβασμόν

προς εκείνον, ο οποίος τόνον από άλλας μεγαλυτέρας και σπουδαιότερας Κοινότητας της Ευρώπης ζητείται, και ο οποίος δεν έφυγεν ακόμη διότι πονει εκείνους υπέρ των οποίων τα πάντα εθυσίασεν.

Κερκυρα 12.4.1927

"Ιεσουουόν"

"Σ.Κερκυρας": Νομίζομεν ότι είναι καιρός πλέον να πάψουν αι διενέξεις, τα μίση και τα πάθη τα οποία από πολλών καιρόν μαστίζουν την Κοινότητα και την παρονοιάζουν εις αυτήν την τραγικήν κατάστασιν. Αυτή η διαίρεσις είναι κακή. Και άλλοτε εργάσαμε ότι εκτός του θρησκευτικού προορισμού της η Ισραηλιτική Κοινότης Κερκυρας έχει και το αγαθοεργόν. Εγκληματόν ασυνχώρητα και τα δύο στρατόπεδα με την τακτικήν την οποίαν τηρούν και η οποία τακτική λήπτει εις βάρος αναξιοπαθούντων τρίτων, δηλαδή γέροντες, χήρες, ορφανά και εν γενεί εκείνους που η μοίρα τους προώρισε να έχουν ανάγκη προστασίας.

Ελάτε εις τον εαυτό σας. Αποτινάξετε τα πάθη τα οποία τυφλώνουν τον άνθρωπον και συσκοτίζουν την διάνοιαν. Σκεφθείτε ως άνθρωποι λογικοί ποίος είναι ο προορισμός σας και ποία καθήκοντα έχετε ως κοινωνικοί άνθρωποι.

Είναι καιρός να τεθούν οι επιτηδείοι, οι παρασκευιακώς και εκ του αφανώς εργαζόμενοι εις την θέσιν των, τόνον οι λιβανίζοντες τους διευθύνοντας τα της κοινότητος, όσον και οι ερεθίζοντες τους εξ ιδεολογίας αντιπολιτευομένους.

Εάν εκλείψουν οι παρασίτοι αυτοί η Κοινότης θα απαλλαγεί εφιάλτου υπό του οποίου καταδιώκεται.

Διακρίνομεν άτομα τόνον εις την διοικούσαν επιτροπήν όσον και εις την αντιπολίτευσιν τα οποία όχι μόνον αι οικογενειαί των αλλά και αυτοί ουτοί ήλθον πάντοτε επικουροί και αρωγοί εις οιανδήποτε περίστασιν της Κοινότητος.

Διατί να θριαμβεύσουν οι επιτηδείοι;

Ι.Ι. Βεντούρας

29. 5. 1927: (Η 63η Επέτειος της Ενώσεως των Ιονίων Νήσων με την Ελλάδα)

Και εις τον καθεδρικόν ναόν της Ισραηλιτικής Κοινότητος το Σάββατον ετελέσθη δοξολογία, η συναγωγή εξόχως διακοσμημένη ήτο πλήρης πιστών, εις την εμπροσθίαν πρόσωψιν του κτιρίου ήσαν ανατεταγμένα δύο παμμέγιστοι σημαίαι, ελληνική και σιωνική. Ο Σοφολογιστάτος Αρχιραββίνος κ. Αβραάμ Στραϊνβέργ απήγειυεν εκ χειρογράφου, ελληνιστί, το ακόλουθον διδασκτικόν και επίκαιρον λόγον. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Σοφολογιστάτος Αρχιραββίνος από την πρώτην ημέραν που ανέλαβεν την Αρχιραββινίαν Κερκυρας δεν παραλείπει ευκαιρίαν να εκδηλώσει τα φιλελληνικά του αισθήματα.

Ο λόγος του Αρχιραββίνου

Αδελφοί μου

Σήμερον έχομεν εορτήν, την εορτήν της ελευθερίας, εορτάζομεν δια την ελευθερίαν της νήσου ταύτης της οποίας από αιώνων είμεθα αφοσιωμένοι πολίται. Εορτάζομεν δια την ελευθερίαν της νήσου ταύτης μετά της μητρος και αγαπητής μας Ελλάδος, δια την οποίαν τόσο αίμα έχυσάμεν διότι τούτο είναι

Εβραίος απο παλιό αλμπουμ

και καθήκον ημών των Εβραίων να προσφέρουμε και την ζωή μας ακόμη με αυταπάρνηση υπέρ της χώρας εις την οποίαν μας έφευγεν ο άγιος Θεός.

Τούτο είναι γεγραμμένον εις το Ταλμούδ των Κετουβώθ ότι ο Θεός ώρκισε τον Ισραήλ δια του προφήτου Ιερεμίου (κεφ. 29 παρ. 7) να αγαπά και να ζητεί την ειρήνην της χώρας όπου αυτός τους προόρισε να ευρισκονται και να προσεύχονται προς αυτόν, υπέρ της χώρας ταύτης.

Δεν αρκεί μόνον κατά την εορτήν ταύτην να εορτάσουμε και να χαρώμεν, αλλά πρέπει η εορτή αυτή να μας κάμνει να ζητώμεν πάντοτε το καλόν της ωραίας ταύτης πατρίδος μας. Ούτος είναι και ο σκοπός μιας ιστορικής επετείου, δηλαδή να επαναφέρωμεν εις την μνήμην μας παλαιά γεγονότα, ίνα εξ' αυτών διδαχθώμεν δια το μέλλον, όπως είναι γεγραμμένον εις το Δευτερονόμιον (κεφ. 32 παρ. 7). "Ενθυμηθείτε τας αρχαίας ημέρας, συλλογισθείτε τα έτη πολλών γενεών". Ας ενθυμηθώμεν λοιπόν και ημείς την ημέραν της ενώσεως των Ιονίων Νήσων μετά της μητρός μας και ας διδαχθώμεν εξ αυτού να εργαζόμεθα κάποτε δια το καλόν της Ελλάδος η οποία τόσον υπέφερε με τους τελευταίους πολέμους.

Ημείς οι Εβραίοι έχομεν πολλές ομοιότητας με την ελληνικήν φυλήν και τον Ελληνικόν πολιτισμόν, όπως ο Ελληνικός λαός είναι σεβαστός εις όλον τον κόσμον δια τον αρχαίον του πολιτισμόν (ο παγκόσμιος τσιούτος από τον Ελληνικόν πολιτισμόν προήλθεν) και όπως η πνευματική αυτή δύναμις τον έσωσε κατά τους χρόνους της Τουρκικής δουλείας, ούτω και ημείς τους Εβραίους ο πολιτισμός και η μεγάλη πνευματική δύναμις του Αγίου Νόμου μας έσωσε και μας διέτηρησε εις το Γαλάζιον (διασπορά) περισσότερον από 2.000 έτη και δια τούτο ημείς οι Εβραίοι αισθανόμεθα περισσότερον παντός άλλου την σημασίαν της σημερινής εορτής, και με την καρδίαν μας χαιρόμεθα και ευχόμεθα υπέρ της Ελλάδος ειρήνην ομόνοϊαν και παν καλόν Αμήν.

17. 7. 1927: Εχω δίκαιον:

Όλοι οι περί την Ισραηλιτικήν Κοινότητα επιθυμούν να την αννψώσουν και κοιιάζουν να την φέρουν εις την εμπρέπουσαν αυτήν θέσιν.

Από τον Πρόεδρον έως το κατώτερον άτομον της Κοινότητος μίαν προσπάθειαν παρατηρούμεν, ή μάλλον ένα όνειρον τρέφουν, πως η Κοινότης είναι δυνατόν να ανεύρει την παλαιάν ησυχίαν και γαλήνην.

Ο Σοφολογώτατος Αρχιραββίνος από την πρώτην ημέραν της εδώ αφίξεως και εγκαταστάσεώς του, εμελέτησε επισταμένως τα της Κοινότητος ένα πράγμα ευθύς αμέσως διέγνωνεν ότι σοβαρά ζητήματα δεν υπάρχουν δια να δικαιολογηθεί η παρατηρούμενη έχθρα και σχίσματα μεταξύ των κοινοτών και συνελπώς ήλθεν εις το συμπέρασμα ότι ο Σατανάς είναι που επικρατεί της καταστάσεως. Απέδωκεν την ισχύν του ταύτην εις το ότι οι πιστοί από πολύν καιρόν παρημέλησαν τα κληροδοτηθέντα παραγγέλματα των πατέρων των.

Έκτοτε επέρασαν δύο ολόκληρα έτη. Δυστυχώς το ζήτημα της ειρηνεύσεως της Κοινότητος δεν επετεύχθη περισπασμοί διαταράσσον την πρόοδον και ανάπτυξιν της.

Ένα ερώτημα υποβάλλομεν ευσεβώς εις τον Σοφολογώτατον Αρχιραββίνον: Επρόσεξε ποτέ ένα άτομον του οποίου η δράσις είναι πολύ ύποπτος;

Τον βλέπομεν, ενώ ομολογούμεν ότι όλοι της Κοινότητος τον αποφεύγουν, με σατανικόν τρόπον να σφηνώνεται εις οποιονδήποτε ζήτημα αναφανεί εις την Κοινότητα και καταφέρνει ούτως ώστε εάν δεν είναι αυτός εις το μέσον κανένα ζήτημα δεν είναι δυνατόν να λυθί. Και με αυτήν την τακτικήν το υποκείμενον αυτό με την δράσιν του σκεπάζει όλους.

Εις τον αιώνα που ζούμε τα μεταφυσικά πολλοί δεν τα προσέχουν, οι περισσότεροι είναι υλισταί· διατί Σοφολογώτατε δεν συμμορφώσεσθε με το πνεύμα της εποχής και ρίψετε την προσοχήν σας περισσότερον εις τα ανθρώπινα;

Τα μέλη της Κοινότητος πολλάκις εις τας εκλογάς τον κατε-

Συναγωγή Κερκύρας περίπου το 1930

ψήφισαν, ποτέ δεν του έδωσαν το δικαίωμα να τους αντιπροσωπεύσει, εξάλλου τον διακρίνουν με το επίθετον Ασμοδαίου.

Σατανάς και Ασμοδαίος και οι μεταφυσικοί παραδέχονται ότι έχουν κάποια συγγένεια και ομοιότητα.

Είναι αδύνατον να τεθεί εις την θέσιν του ένας άνθρωπος:

Ο υπεύθυνος

14. 8. 1927: Ο αρχιραββίνος Κερκύρας

Ο Σοφολογώτατος Αρχιραββίνος Κερκύρας ανεχώρησε δι' Ιωάννινα προς επίσκεψιν της εκεί Κοινότητος.

27. 9. 1927: Ρος Ασανά

Νέον έτος. Η φύσις αναγεννάται και οι ημέτεροι συμπολίται Ισραηλίται εορτάζουν σήμεραν την αρχήν του νέου θρησκευτικού των έτους. Τους ευχόμεθα όπως το νέον έτος γίνει απαρχή νέας ζωής και ενός καλλυτέρου μέλλοντος, οι δε αγώνες των Αρχιραββίνων των στεφθώσιν υπό επιτυχίας και γενεθώσιν αγλαωτέρους καρπούς.

14.11.1927: Κοινωνικά

Ο κ. Δαυίδ Σαλώμ αρχιραμοιβός και η δ/νις Λίνα Δέντε έδωσαν αμοιβαίαν υπόσχεσιν γάμου.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα στοιχεία που παρατέθηκαν, συλλέχθηκαν από τα φύλλα της εφημερίδας "Κέρκυρα", 29.6.1925 ως 29.12.1927). Οι φωτογραφίες που συνοδεύουν το κείμενο είναι από το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος

Εβραϊκάί λέξεις που ο Ρενάν τας εξέλαβεν ως ελληνικάς

ΥΠΟ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΕΡΔΙΚΙΔΟΥ

Κατά το λήξαν συλλογικόν έτος ανέγνωμ ενώπιον υμών μικράν μελέτην μου υπέρ της γνώμης των νεωτέρων, των δι'αυτοχρησθέντων ότι τα εθνικά Χαναανίαι και Φοίνικες εισίν αμφοτέρα ονόματα ενός και του αυτού έθνους. Κατά τη γνώμην ταύτην ο λαός, όστις αυτεκαλείτο δια του πρώτου των ονομάτων τούτων, δι' ου και υπό των περιόρων αυτώ λαών εγνωρίζετο, εστιν αυτός ο υπό των αρχαίων Ελλήνων επονομαζόμενος Φοίνικες. Οι σύγχρονοι σοφοί σχεδόν είχαν εξαντλήσει τας επί του θέματος συζητήσεις παραδεχθέντες δεδικασμένον αυτό, ότε ο αιδεσιμώτατος Canon Georges Rawlinson, δια μελέτην, καταχωρισθείσης εν τω τετάρτω τόμω της περιφημού αυτού μεταφράσεως του Ηροδότου (εν σελίδι 238-245) επεχείρησε ν' ανασκεύασαι τα επιχειρήματα των περί τον Κενπίκ και ν' αποδείξει ελλείψεις τας προσαχθείας επί των αντιτιθέμενων μαρτυρίας και αβέβαια τα επιχειρήματα αυτών. Ότε επεχείρουν ν' ανασκεύασαι εν τη μελέτη μου εκείνη τας αντιρρήσεις και τα επιχειρήματα του εν λόγω σοφού άγγλου ηθθανόμην εμαυτόν ακατασχέτως φερόμενον προς άλλην συγγενή ταύτης μελέτην, την περί ταυτότητας Φοινίκων και Φιλισταίων, ήτις, όσο ευκολού ην η πρώτη, τούσονται η δεύτερα αυτή ην δυσκολωτάτη μεν καθ' εαυτήν προφανώς δε ανωτέρα των δυνάμεών μου διότι εν τη τελευταία ταύτη είχαν αντιδοξούντας πάντας τους νεωτέρους τους περί του θέματος πραγματευθέντας και όμως απεδύθην εις το έργον, εν δε τριών αναγκάσμασι μου κατά το αυτό έτος εξέθηκα τους επί του θέματος λόγους και τας μαρτυρίας μου, υποσχεθείς, συνεχίζων κατά το ενεστώς έτος, να συμπληρώσω την μελέτην ταύτην εν τω μέτρω των δυνάμεών μου. Εκτός της καθ' εαυτό δι' εμέ δυσκολίας του έργου, επήλθε μοι και άλλη, η μη εύρεσις εν τη πόλει ταύτη των βιβλίων, όσα εισιν απαραίτητως αναγκαία προς συμπλήρωσιν των εκ της ταυτότητας της θρησκείας των Φοινίκων και των Φιλισταίων αποδείξεων της εθνικής αυτών ταυτότητος: αφίνων λοιπόν δι' άλλην εσπεράν, έως ου περιέλθωσιν εις χείρας μου τα ζητηθέντα βοηθήματα, το τελευταίον τούτο μέρος της μελέτης μου, εξετάζω κατά την εσπέραν ταύτην την παραγωγήν και εξήγησιν των εβραϊκών λέξεων, ας ο άρτι αφ' ημών μεταστάς Ερνέστος Ρενάν προσάγει ως αποδείξεις της μη σημαντικής αλλά πελασγικής καταγωγής των Φιλισταίων ισχυριζόμενος ότι αι λέξεις αιται εισίν ελληνικάι, δια δε της επιμειξίας του ημιελληνικού λαού των Φιλισταίων μετά των σημειών Εβραίων παρεσλήθον αιται απο των Δαυιδικών ήδη χρόνων εν τη γλώσση των τελευταίων τούτων. Οι πρώτοι ισχυρισθέντες την πελασγικήν καταγωγήν των Φιλισταίων προσήγαγον προς τους άλλους απόποις και την μαρτυρίαν την εκ των κυρίων αυτών ονομάτων, το μεν Άζας προσεγγίζοντες προς το Αγγλίσης, το δε Γολιάθ εξηγούντες δια του λατινικού Galeatus, οιονεί κορυθαίολος. Κατά μέρος τιθέμενοι ταύτα, άτινα και αυτός ο Ρενάν παραδέχεται ως διακρινόμενα, φερ' εξετάσωμεν αυτάς τας εβραϊκάς λέξεις, ας ο σοφός γαλάτης σπουδαίως επιχειρεί ν' αποδείξει καταγωγής ελληνικής.

Τη διδασκαλία των σοφών γερμανών, όσοι ιουδαϊκάς ιστορίας έγραψαν επόμενος ο Ερν. Ρενάν ισχυρίζεται ότι από της βασιλείας του Δαυιδ άρχεται νέα εποχή κοινωνικής διαπλάσεως του ατάκτου το πρην εβραϊκού λαού, εις έθνος και κράτος το πρώτον ήδη καθεσπτικός και πασσών συγκεκροτημένον υπό διοικητικήν έποψιν. Την επί των Κοιτών αναρχικήν κατάστασιν, ην συγχρίνει προς την πρωϊκήν εποχήν των Ελλήνων, από της βασιλείας του Δαυιδ διαδέχεται κοινωνική κατάσταση τακτικωτέρα. Η κοινωνική αυτή βελτίωσις, επελθούσα χάρις εις τας σχέσεις τούτων μετά των Φιλισταίων, κατά τους σοφούς τούτους, μετέχει της κατα-

στάσεως, εν η διετέλουν κατ' εκείνο της εποχής οι Αρύας γενεαλογίας Φιλισταίοι δια τούτο η κατάσταση αυτή, καίτοι συγκριτικώς προς την προγενεστέραν, ήτις ην αρχαϊκώς πρωτότυπος, εστί πραγματική βελτίωσις κοινωνικώς, διατελεί όμως πάντοτε βάρβαρος. Την επί του Δαυιδ κατάσταση των Φιλισταίων περιγράφων ο Ρενάν λέγει: "Les Philistins représentent une Grèce primitive et barbare, ce fut ici la premiere fissure par laquelle l'influence aryenne s' exerça sur Israel" (Histoire d' Israel par E. Renan, tom. II, p.11).

Ο συγγραφεύς ημών ουδεμίαν παρά τοις σημαντικούς λαούς παραδέχεται πρόοδον άνευ επιδράσεως ξένης φυλής αρύας, ελληνικής δηλαδή, και ταύτα ουχι περί επιστημονικής επιδόσεως προκειμένου του λόγου, αλλ' απλώς περί κοινωνικοδιοικητικής συγκροτήσεως και παγώσεως μόνον ως εν τη περιπτώσει ταύτη. Κατά της διδασκαλίας ταύτης του Ρενάν, καθ' όσον αφορά την κοινωνικήν παγίωσιν και πρόοδον διαφόρων λαών Σημιτών και Τουρανίων, πρόχειροι αι αποδείξεις: αλλ' όσον αφορά την ηθικήν και επιστημονικήν πρόοδον, ο σοφός γαλάτης έχει συμφρονούντας αυτώ πάντας τους τα πρώτα φέροντας επί σοφία και δαμονία διανοία, μηδ' αυτών των της σχολής του Spenser εξαιρουμένων. Τα τοιαύτα καίπερ ουχι άσχετα όλως προς την μελέτην ημών, προσήκοντα δε κυρίως εις τον κλάδον των ανθρωπολογικών και κοινωνιολογικών σπουδών, αφήμι άλλους: σπεύδω λοιπόν δρομαίως εντός των ορίων, του αναγνώσματος μου της εσπέρας ταύτης. Δια των ολίγων τούτων κατεδείχθη ο λόγος της σπουδής του Ρενάν, δι' ου ου μόνον παρεδέξατο την εξ ελληνικής φυλής καταγωγήν των Φιλισταίων, αποδεχόμενος τα προς τούτο επιχειρήματα των προ αυτού, αλλά και νέα προσήγαγε τοιαύτα εκ της γλωσσολογίας. Τα τελευταία ταύτα επιχειρώ ν' ανασκεύασω την εσπέραν ταύτην.

Η λέξις *Φαρβαρ*, λέγει ο εν λόγω σοφός, η απαντώσα εν βιβλίω Α' των Παραλειπομένων (κεφ. 23, παρ. 11), ήτις υπό άλλον τύπον Φαρούρ εύρηται και εν Βασιλειών Δ' (κεφ. 23, παρ. 11), τυγχάνουσα τέως ανεξηγήτως εστί αυτήν η ελληνική λέξις *περίβολος*. Την λέξιν ταύτην οι Ο' εν μεν Παραλειπομένων Α' ηρμήνευσαν δις εν τω αυτώ εδαφίω δια του *διαδεχόμενοι*, λέξεως όλως αναρμόστου προς την έννοιαν του χωρίου, (εν δε Βασιλειών Δ' (ως ανωτέρω) αφήκαν ανερμήνευτον, γράψαντες *Φαρουρείμ*. Εκ της τελευταίας ταύτης περιστάσεως μανθάνομεν ότι ο ορθότερος της λέξεως τύπος εστί ο Φαρούρ. Ο Ιερώνυμος ηρμήνευσε *cellulas* (=κελλία). Ο Ρενάν, προς τον σκοπόν αυτού προσοδοποιών, δημιουργεί και τρίτον τύπον της αυτής λέξεως Φαρούλ, πλησιέστερον προς το ελληνικόν περίβολος. Ο κατά τον Ρενάν τρίτος ούτος τύπος εστί ανύπαρκτος, διότι ο Gesenius, ο κορυφαίος των εβραϊστών, αγνοεί αυτόν. Της λέξεως λοιπόν ταύτης ούσης ακαταλήπτου, διάφοροι διάφορους προτέιναν εξηγήσεις. Ο ρηθείς Gesenius φρονεί ότι εστί περσική *φερβάρ*, σημαίνουσα εν τη τελευταία ταύτη γλώσση δωμάτια έξοχικά (*summer-House*) περί ναόν κείμενα, οιονεί πρόθυρα του ναού. Κατά ταύτα του Γεζενίου, η ερμηνεία του Ιερωνύμου, δια του *cellula* καλώς έχει: ούτως ερμηνεύουσι και οι ραββίνοι (βλέπε Thesaurus εν σελ. 1123). Οι άγγλοι, εν τη παραδεδεγμένη, ως λέγουσιν ούτοι, τελευταία μεταφράσει, ηρμήνευσαν δια του *suburbs*, δηλαδή πρόσσεται, όπερ ουδόλως αρμόζει προς την έννοιαν αμφοτέρων των χωρίων της Γραφής, εν οίς απαντά. Κατά ταύτα, η υπόθεσις του άλλου σοφού εστί τόσο άτοπος, ώστε φρονώ ότι, άνευ περαιτέρω εξετάσεως, δυνάμεθα ν' απορρίψωμεν αυτήν. Επί τούτοις παρατηρήτοεν ενταύθα ότι πρόκειται περί λέξεως ελληνικής εισαχθείσης εν τη εβραϊκή εκ της μετά των Φιλισταίων επιμειξίας. Δέον λοιπόν η ελληνική αυτή λέξις να ή ου μόνον σημασίας,

αλλά και μορφής, ην έπρεπε να έχει η ακατέργαστος, και, δυνατόν ειπείν, ημιαγρία γλώσσα των Ελλήνων της Κ' π.Χ. εκατονητριάδος, διότι, ως απέδειξα εν προηγουμένους αναγνώμασί μου, οι Φιλισταίοι από της εποχής εκείνης ευρισκονται εν Παλαιστίνη. Προ του εικοστού λοιπόν π.Χ. αιώνος πρέπει ν' απεσχησθησαν του ελληνικού φυλετικού κορμού, αλλ' ο σχηματισμός της λέξεως περιβολός εστίν ίσως μεταγενέστερος και της δεκάτης αυτής εκατονητριάδος, διότι η σημασία της λέξεως, οίαν θέλει αυτήν ο Renan, ούτε επί της εποχής των κυκλικών υπήρχεν. Όταν την γλωσσολογίαν τις επικαλείται επίκουρον προς απόδειξιν ιστορικού τινός γεγονότος, αλλά συμβολή οία η εκ της σχεδόν ομοφωνίας των λέξεων *φαρμπάρ* και περιβολός, ευλόγως δύναται, να κριθεί σύμφωνη βοήθεια. Μεταβιώνει νυν εις την εξέτασιν άλλης λέξεως, ης την μαρτυρίαν επικαλείται επίσης ο αυτός σοφός.

Η ελληνική λέξις λέγει, πάλλαξ, παλλακή, παλακίς, δια των Φιλισταίων επίσης εισέφρησεν εν τη εβραϊκή, εν η η παλακίς καλείται *peleges*. Η λέξις αυτή, συνεχίζει ο αυτός, εύρηται από των αρχαιοτάτων χρόνων και εις τας άλλας σημιτικές γλώσσας ταύτην έχουσα την σημασίαν. Εκ της περιστασεως ταύτης ώφειλε, νομίζω, ο σοφός ανήρ να παραιτηθεί της αποδείξεως ταύτης· εάν δια της θύρας των Φιλισταίων εισήλθεν η λέξις εις την εβραϊκήν, δια τίνος εισήλθεν από των αρχαίων χρόνων εις τας άλλας σημιτικές γλώσσας; Το σημιτικόν *πελεγές* εστίν ουχί απλόν αλλά παράγωγον σημιτικόν εκ της *πεγάλ*, ρήματος, όπερ δύναται βινειν, εσχηματισθή δε, όπως τα πλείοστα νυν σημιτικόν εν τη εβραϊκή, εκ του αναγραμματισμού της ρίζης του ρήματος· εκ τούτου ελήφθη και το της αραβικής *αλκε* περί ου άλλοτε εσημείωσα τα δέοντα. Το ρημα απαντά εν Δευτερονομίω κεφ. 28 παρ. 30 μετά της μασσοριτικής σημειώσεως (Kativ lo Kerim)· γέγραπται, αλλά μη αγίνωσκε, δια το ασχρόν του σημαυνομένου. Διάφορα τούτου τα ελληνικά Παλλάς και Πάλλαξ, εξ ου και το καθ' ημάς παλληναρί, σημιτικής και ταύτα προελεύσεως. Τα ονόματα της θεάς: Παλλάς Αθήνη, αμφοτέρω εισί σημιτικά, δυνάμενα = η παρθένος. Επιστήμη· γνωστόν τανύν εγένετο δια των νεωτέρων μελετών των σοφών ότι η Αθήνα εστι σημιτική θεότης *Essana* όπερ δύναται = η Επιστήμη· εξ ου και τα της αραβικής *janaat* = τέχνη, επιστήμη· *Arsenal Dair Sanna* (ο καθ' ημάς Ταρσανάς) = οίκος επιστήμης· κατά παραφθοράν προφοράς και ορθογραφίας. Εκ της παραγωγής της λέξεως *πελεγές* και του σημαυνομένου αυτού προφανές παντί ότι εκ της φοινικικής γλώσσας εισέφρησεν η λέξις εις την ελληνικήν και ουχί εκ ταύτης εις εκείνην, ως ισχυρίζεται ο σοφός Renan. Εκ του Ιερειμίου (εν κεφαλ. Γ', παρ. 6) μαυθάνομεν ότι οι Φοίνικες κλέπτοντες κοράσια των Εβραίων και των άλλων λαών της Συρίας επώλουν ταύτα τοις Έλλησι. Δια του ασχρόν τούτου εμπορίου ου μόνον η λέξις παλλακή, παλακίς (*πελεγές*) εισέφρησεν εν τη ελληνική, αλλά και πλείοις άλλαι σημιτικαί σχέσεων των δύο φύλων. Ούτως εκ σημιτικής λέξεως *gema* δυνάμενον: συνέρχεσθαι επί το αυτό, όθεν αι αραβικαί λέξεις *tzounaaie* = συναναστροφή τζαμί μέρος συναθροίσεως, *amel-gema*, εξ ου το των αλχημιστών *amalgame*, εσχηματισθησαν εν τη ελληνική το γάμος και τα συγγενή τούτου. Επίσης εκ του εβραϊκού *αχαλ* ελήφθη το *αγατάλ*, αγάθη, και εκ του σημιτικού επίσης = Κις έλκει την καταγωγήν αυτού του κίβδος, την αυτήν έχον εν αμφοτέραις ταις γλώσσαις σημασίαν. Ανάλογόν τι συνέβη και εν αγγλική, εν η αι τοιούτων σχέσεων σημιτικαί λέξεις εισέφρησαν, ευνόητον πως, εκ της γλώσσας των Αθυγγάνων. Προφανώς λοιπόν σφάλλει και εναντίθα ο Renan όστις, προς υποστήριξιν της αυτής θέσεως, σημειοί και ετέρων αρχαίων εβραϊκήν λέξιν την *maahlethi* δυνάμενην μάχαιρα, ην, αγνώω, διατί, αντί να σημειώση, όπως πράττει πάντοτε, δι' εβραϊκών χαρακτήρων, σημειοί αυτήν δια λατινικών, ούτως ώστε διαφθείρεται η ανάγνωσις αυτής εις το *mekera*, προσεγγίζουσα ούτω φωνητικώς το ισοδύναμον ελληνικόν μάχαιρα, αντικαθιστά δε ούτω αυθαίρετως το (λάμεδ) δια του (rech),

όπως, ως ανωτέρω ανέφερα, έπραξεν, αντιστρόφως όμως, εις την λέξιν *φαρούρ* και περιβολός. Αληθές ότι εν τη νεωτέρα ελληνική γλώσση το λ. εναλλάσσεται προς το ρ. κατά τινας τοπικάς προφοράς, ως εν Χίω, αλλ' ούτε εν τη αρχαία ελληνική ευρηκα ούτε εν ταις σημιτικαίς γλώσσαις την εναλλαγήν των δύο τούτων γραμμάτων· άλλως τε και η εναλλαγή αυτή ουδόλως βοηθεί την υποθέσιν του μακαρίτου σοφού, διότι η εβραϊκή λέξις *μααχελέθ*, πληθυντικώς *μααχελούθ*, εστίν όνομα ρηματικόν εκ του (άκελ) ρήματος παραγόμενον, ομοφώνου και συνωνύμου του αραβικού *άκελ*, όπερ δύναται τρώγειν: σημαίνει λοιπόν ακριβώς, η λέξις *μααχελέθ* το τρώγον όργανο, το καταστρέφον μεταφορικώς την μάχαιραν· ούτως απαντά εν τη εβραϊκή το ξίφος τρώγει αντί σφάζει. Το ξίφος κυριολεκτικώς εν τη εβραϊκή ομοφώνως τη αραβική ονομάζεται σκειν η λέξις *μααχελέθ* μεταφορικώς αντί *μαχαιράς* απαντά εν Γενέσει κεφ. 22 παρ. 6 και 10, και εν βιβλίω κεφ. 19 παρ. 29· παντού δε άλλού εκφέρεται δια των λέξεων σκειν η χάριπα: αλλά προς Θεού! ποίαν σκείν δύναται έχειν το ρηματικόν τούτο *μααχελέθ* προς το ελληνικόν *μάχαιραν*, *μάχη*, *μάχομαι*; Εάν υπάσχη συγγενεία τις μεταξύ τούτων, τότε οι Έλληνες έλαβον παρά των Σημιτών την λέξιν, όπερ αδύνατον, τοιμώ ειπείν, διότι του *maahlethi* μόνον ποιητικώς εγένετο χρήσις εν τη εβραϊκή οι δε Έλληνες παρέλαβον μεν δια των Φοινικων πολλὰς σημιτικάς λέξεις, αλλ' εκ της συνηθους ομιλουμένης γλώσσας και ουχί εκ ποιητικών μετωνυμιών.

Ακολουθών ο αυτός την σειράν των σφαλμάτων τούτων, αναγνώστων δι' άνδρα σοφώτατον οίος ετύγχανεν ών ο Renan, εν τόμω Β', σελίδι 33 της Ιστορίας αυτού του λαού Ισραήλ, σημειοί ετέρων λέξιν εβραϊκήν, την λισκά ισχυριζόμενος ότι και αυτή εκ της ελληνικής λέξεως *λέσχη* ελήφθη. Παρά το ευθός αυτό, και την λέξιν ταύτην σημειοί δια λατινικών αντί των εβραϊκών χαρακτήρων. Η λέξις ουδόλως εστίν αρχαία εν τη εβραϊκή, ανήκει δε εις τον παρακμάζοντα εβραϊσμόν κατά τους ραββίνους, λίαν αμοδιούς δικαστάς εν τη περιστάσει ταύτη, απαντά δε και καθ' έτερον τυπον *Nichka* έστι δε και αυτή ρηματικόν σχηματισθέν κατά την συνήθη εν τη εβραϊκή μέθοδον δι' αναγραμματισμού εκ του ρήματος σκειν, όπερ μετά της αυτής σημασίας και ορθογραφίας εύρηται εν τη αραβική σέκεν, δυνάμενον κατοικεῖν. Η λέξις λοιπόν *Nichka* η *Lichka* σημαίνει ως καλώς εσημείωσαν οι εβραῖοι λέξικογράφοι, κατοικητήριον, κυρίως οικίον, άπαξ δε μόνον παρ' Ιερεμία εν κεφ. 41 παρ. 12, μέγαρον βασιλικόν· ποία λοιπόν η σχέσις της γνωστής παραγωγής σημιτικής ταύτης λέξεως προς το ελληνικόν *λέσχη*, όπερ εκ του λέγω εσχηματισθή; Δι' ομοίων ανεμολίων συνεχίζει ο κριτικός ιστορικός, υποστηρίζων ότι το εβραϊκόν μεκινέ εστίν η ελληνική λέξις μηχανή. Οι εβραῖοιται όμως, καθώς και τας προηγουμένας, παράγουσι ταύτην εκ του ρήματος *κουν*, όπερ σημαίνει προετοιμάζω, οιοει το παρασκευάζον όργανον. Την παραγωγήν ταύτην καλώς γνωρίζων ο Renan ισχυρίζεται ότι οι μασορίται κακώς έστίζαν την λέξιν, όπως δικαιολογήσωσι *sans doute une etymologie artificielle* κατ' αυτόν· σημειωτέον όμως ότι αι στίξεις των γραμμάτων προστεθήσαν από του Γ' μ.Χ. αιώνος, η δε ετιμολογική και γραμματική τέχνη της εβραϊκής γλώσσας εστίν των νεωτέρων χρόνων έργον. Ό,τι όμως υπερβαίνει πάσαν ετιμολογικήν τήλην, εστίν ότι την λέξιν *castor*, περί ης πολλά εφιλολογήθησαν ενώπιον υμών ότε ανεγίνωσκον την περί των ονομάτων της Αιγύπτου μελέτην μου, προσεγγίζει προς την λατινικήν *capitul capitulum* (επιστύλιον ή κεφάλαιον). Ενταύθα προστρέχει πάλιν εις την εναλλαγήν των δύο γραμμάτων, αλλ' αντιστρόφως το *ρες* μεταβάλλων εις *λάμεδ*. Εν τη περιστάσει ταύτη ώφειλε, νομίζω, ίνα υποδείξη ημίν και την σχέσιν, ην δύναται έχειν το επιστύλιον μετά του γεωγραφικού ονόματος της μητρος πατρίδος των Φιλισταίων, αλλ' ουδέν περί τούτου λέγει. Προλαμβάνων την ερώτησιν, ην δικαίως ήθελε τις απευθίνει αυτό, πως οι πρόγονοι των Φιλισταίων, ομιλούντες ελλην-

νικήν διάλεκτον, μετεχειρίζοντο σύναμα και λατινικάς λέξεις, προστίθουν ότι ο λαός ούτος απεσχίσθη του μεγάλου αρείου εν εποχή, καθ' ην Ἕλληνες και Λατίνοι μίαν διελέγοντο γλώσσαν, την πελασγικήν, ης συνέχεια εστιν η καθ' ημάς αλβανική. Κατά της θεωρίας ταύτης πλείστα όσα δύναται τις να αντιτάξῃ, περιορίζομαι όμως εις εν και μόνον, διότι η εξέτασις των άλλων έξω κείται του θεματός μου, και διότι πολλοί και σοφώτατοι περί του αντικειμένου επραγματεύθησαν, εις ουδέν καταλήξαντες τους πάντας ικανοποιούν συμπέρασμα. Υποδεικνύω λοιπόν ότι ο σοφός Renan, ταύτα ισχυριζόμενος, ουκ αισθάνεται αυτόν ενώπιον αντιπάλων. Κατ' αυτόν, η συγγένεια των ονομάτων Φιλιστειμ και Πελασγοί εστιν ατίθανος, βεβαίαν δε θεωρεί την εκ Κρήτης καταγωγήν του λαού τούτου· ἀλλ' οι λαοί οι εκδιωχθέντες υπό των Ελλήνων εκ Κρήτης, οι λεγόμενοι Ετεόκρητες, ήσαν τουρανίας και ουχι αρίας καταγωγής, ως εκ των ονομάτων των βασιλέων αυτών εστιν ιδεῖν (Μίνως, υἱός της Κερούσσης, Ραδάμανθς) και εκ του μύθου του ταυρου και Μινωταυρου επιβεβαιούται. Περί των λέξεων *Kerathi* και *Kρητες* ικανά εν τω προηγηθέντι αναγνώσματι μου ειπον, καταδείξας το άποτον της συγκρίσεως των δύο τούτων ονομάτων. Εν μόνον σφάλμα των αντιγραφέντων ιδώς της ερμηνείας των Ο' η και των ερμηνευτών αυτών οτινες εν δυσι μόνον χωρίοις το εβραϊκόν *Kerethi* έγραψαν ελληνιστί κρητες, ήρκειεν όπως παραστήναι πάμπας, ανελεῖν, τους νεώτερους σοφούς εις παραδοχην γνώμης αναπολογήτου, καθ' ην οι Φιλισταιοι ήσαν άποικοι των Κρητων, των Ετεοκρητων δηλαδή, ενώ τουναντίον γνωστόν τυχάνει ότι οὔτοι έπεμφαν αποικίαν εις Κρήτην και έκτισαν εν τη νήσω πόλιν εκ του ιδίου αυτών εθνικού ονόματος καλέσαντες Φαλάσα, Φαλάσανδρα. Αλλ' εάν οι Εβραῖοι των δαυιδικών χρόνων, κατά την ΙΑ' δηλαδή π.χ. εκατονταετηρίδα, εγνωρίζον τα ονόματα Κρητες και Κρήτη, τι παθόντες, τρεις αιώνας μετά ταύτα οι απόγονοι αυ-

τών επί του προφήτου Αμώς αντικατέστησαν ταύτα δια του *Καφτόρ* και *Κοφτορείμ*, ονομάτων άτινα αυτοί πάλιν οι Ο' ηρμήνευσαν Καπλαδοκία και Καπλαδόκες: Τανάπαλιν, ο συγγραφεύς της Γενέσεως γνωρίζει τους προγόνους των Φιλισταιών δια του ονόματος Καφτορείμ ους γενεαλογεί από του Χαμ· ποιαι εθνολογικά μελέται επί Δαβίδ γενόμεναι μετέπεισαν τους Εβραίους συγγραφείς ν' ανατικαταστήσωσι το Καφτορείμ τούτο δια του Κρητες, οτινες, κατά το βιβλίον της Γενέσεως πάλιν, γενεαλογούνται από του Ιάφεθ! Εις τοιαύτα περιπίπτουσι σφάλματα και αυτοί οι ενδοξότατοι των συγγραφέων, όταν, σχηματίζαντες άπαξ ιδίαν περί τινος γνώμην, έστω και αποπωτάτην, έλκουσιν ακολουθήσας παν το προς τυχόν ως απόδειξιν υπέρ της ιδέας αυτών ταύτης. Αποδεικνύον ο Renan τους Φιλισταιούς ελληνικής καταγωγής, ανευρίσκει ούτω την προοδευτικήν ζύμην, ήτις εισελθούσα εν τω εβραϊκώ φυράματι, εγένετο αιτία της ζυμώσεως αυτών εις έθνος προς κοινωνικόν καταρτισμόν.

Δια του μικρού τούτου αναγνώσματος μου ικανώς, φρονώ, απέδειξα υμῖν ότι αι κατά τον Renan ολίγαι εβραϊκαί λέξεις, ας θέλει να αποδείξει ελληνικάς, εισί πάσα καθαράς σμητικής καταγωγής, μηδεμίαν σχέσηιν έχουσαι προς τας βεβιασμένως παρατιθεμένας ομοφώνους σχεδόν ελληνικάς. Ουδόλως όμως δια τούτων θέλω και να μειώσω την εν συνόλω θεωρίαν του σοφού γαλάτου, όσον αφορά τό στενόν των σμητικών πνευμάτων, και την ολιγίστην επίδρασιν, ην εξέησχον αν Σημίται εις την ανάπτυξιν του καθόλου ανθρωπίνου πνεύματος. Ο Layen και πλείστοι άλλοι εκ των ακρεμόνων της ευρωπαϊκής σοφίας, αντεπεξελθόντες το πρώτον κατά της ιδέας ταύτης, εν τέλει γνωσιμαχίσαντες συνεφώνησαν αυτήν.

(Από το περιοδικό του εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικού Φιλολογικού Σκόλου, τεύχος Μαΐου 1893 - Μαΐου 1984, τόμος ΚΕ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

* ΘΕΟΔ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ - ΑΔ. ΤΣΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ:

Θεσσαλονίκη 315 π.Χ. - 1985. Το 1985 όταν εορτάσθηκαν οι 23 αιώνες της ζωής της Θεσσαλονίκης, κυκλοφόρησαν σχετικά πολλά ειδικά βιβλία - λευκώματα, έγιναν εκδηλώσεις, συνέδρια, εκθέσεις, συναυλίες κ.α. που κράτησαν έναν ολόκληρο χρόνο, εκδόθηκαν ειδικά γραμματόσημα, καρτ - ποστάλ, αφίσες κ.λπ. Όλο αυτό το αφιερωματικό υλικό το επεξεργάστηκαν με υπομονή, μέθοδο και ανεξάντλητη εργατικότητα οι κ.κ. Αδ. Τσολακόπουλος (Ε.Δ.Τ.Π. του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου) και Θεοδ. Αυγερινός (ιατρός) και το παρουσίασαν σ' ένα συγκεντρωτικό τόμο, με πρόλογο του λογοτέχνη κ. Γιώργου Κ. Ζωγράφου. Ο τόμος αυτός, που αποτελεί ένα λεύκωμα - μαρτυρία, αξίζει να βρῖσκεται ως ενθύμιο σε κάθε βιβλιοθήκη γιατί πρόκειται για ένα μοναδικό ντοκουμέντο που χρησιμεύει στους σύγχρονους ερευνητές αλλά και στους μελλοντικούς μελετητές. (Η διεύθυνση του συγγραφέα κ. Θ. Αυγερινού είναι: Κρήτης 11 - 54645, Θεσσαλονίκη).

* ΚΩΣΤΗ ΚΟΥΪΔΑ: **Οι Εβραῖοι της Θεσσαλονίκης. Μέσα από τις καρτ - ποστάλ 1886 - 1917.** Είκοσι χρόνια χρειάστηκαν γι' αυτή τη συλλογή που δημιούργησε ο κ. Κουϊδίας από επιστολικά δελτία ή οποία παρουσιάστηκε δυο φορές σε πανελλήνιες εκθέσεις.

Πρόκειται για καρτ - ποστάλ που απεικονίζουν πανόραμα της πόλης, γειτονίες, μνημεία και άλλα οικοδομήματα, σκηνές της καθημερινής κοινωνικής και θρησκευτικής ζωής των κατοίκων, αλλά και κάποιες προσωπικότητες της εβραϊκής διασποράς.

Μέσα από τις κάρτες διαδραματίζονται γεγονότα τριάντα χρόνων πριν από τη μεγάλη καταστροφική πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης τον 1917 που άφησε άστεγους και 50.000 Εβραίους.

Όπως σημειώνει ο καθηγητής κ. Ι.Χ. Χασιώτης στον πρόλογο

του βιβλίου, "ο Κώστας Κουϊδίας δημοσιοποιώντας τους καρπούς του πολύχρονου συλλεκτικού του μόχθου επιτελεί και μια αληθινή πράξη δικαιοσύνης έναντι του στοιχείου εκείνου που με την οικονομική και την πολιτιστική του δραστηριότητα σφράγισε για αιώνες την τύχη και την εξέλιξη αυτής της πόλης".

Μια "λίστα" της γαλλικής ασφάλειας με Λαρισαίους

Τον καιρό του Διχασμού

Στο περιοδικό "Θεσσαλικές Επιλόγες" (τεύχος 27, Δεκέμβριος 1988), δημοσιεύθηκε ένας "κατάλογος" που συντάχθηκε κατά την εποχή του διχασμού (πριν από 70 χρόνια) από τις Γαλλικές Υπηρεσίες Ασφάλειας, με "υπόπτους που έπρεπε να εκκαθαριστούν".

Το ντοκουμέντο αυτό που βρίσκεται σήμερα στα αρχεία του γαλλικού Υπουργείου Εξωτερικών αποτελεί τμήμα μιας γενικότερης πανθεσσαλικής "Λίστας Κατασκόπων στη Λάρισα" και μαζί και "Λίστα των Επιστράτων και υπόπτων" της.

Όπως γράφει το περιοδικό:

"Η "Λίστα" έρχεται για πρώτη φορά στο φως της δημοσιότητας και αξίζει να την παραθέσουμε για την ιστορία, αλλά και για τους απογόνους όλων εκείνων που έναν συνταρακτικό καιρό, πολέμησαν και μεταξύ τους ακόμη, για την Ελλάδα, όπως πίστευαν, ενώ τα νήματα της οποίας δράσης τους, πάντα τα κινούσαν κάποιοι ξένοι "προστάτες"."

* **Στα ονόματα της "Λίστας" περιλαμβάνονται και οι παρακάτω ομόθρησκοι:** Αβραάμ Κοέν, Μωϋσής Μεναχέμ και Ραφαήλ Σαμπετάι.

Η Εβραία

Καμιά φορά μαντεύεις κάτι χωρίς να ξέρεις πώς το μαντεύεις. Και για να απωξείς τον εαυτό σου προς αυτό το κάτι βρίσκεις μια δικαιολογία ασημαντή αλλά πιεστική.

Θα ήταν τρεις μετά το μεσημέρι. Η Έλσα είχε γυρίσει από τη δουλειά, είχε κάνει ένα κρύο ντους κι ετοιμαζόταν να ξαπλώσει. Η αφόρητη ζέση της είχε παραλύσει τις δυνάμεις. Άλλοτε, όσο ζούσε ο καλός της φίλος, ό,τι δυσάρεστο και να συνέβαινε της φαινόταν ασημαντό συγκρίνοντάς το με την αγάπη του. Τώρα έβρισκε αιτίες να παιδεύει τον εαυτό της ακόμα και στον ύπνο της. Εκείνο που τη βασάνιζε περισσότερο ήταν η μονοτονία της δουλειάς της. Φοβόταν πως μια μέρα θα τη μεταμόρφωνε κι αυτή σε μηχανή όπως τον προϋποσταμένο της και τους συναδέλφους της, που νόμιζαν πως εξακολουθούσαν να είναι άνθρωποι ενώ ο εγκέφαλός τους είχε αδειάσει. Στη θέση του υπήρχε ένας μικρός κομπούτερο και το κυκλοφοριακό τους σύστημα δίχως άλλο λειτουργούσε με πετρέλαιο. Αφού είχαν πάψει να αισθάνονται την έλλειψη του καθαρού αέρα, της αγάπης, της ευγένειας.

Μόλις είχε βουλευτεί στο κρεβάτι θυμήθηκε πως οι ταχυδρόμοι είχαν απεργία και δεν της είχαν φέρει τα περιοδικά της. Πετάχτηκε όρθια αποφασισμένη, να πάει σ' ένα κοντινό περίπτερο ν' αγοράσει ό,τιδήποτε να διαβάσει. Ντύθηκε βιαστικά και κατέβηκε στην είσοδο της πολυκατοικίας. Αυτή την ώρα ήταν έρημη. Στάθηκε μπροστά στη γυάλινη εξώπορτα αναποφάσιστη. Ξαφνικά άκουσε πίσω της να σέρνουν βαλίτσες. Ήταν ο Αμερικανός του έκτου πατώματος. Τις έβγαζε από το ασανσέρ. Ένας γίγαντας με περπάτημα βαρύ σαν του ταύρου και πρόσωπο πλατύ και αδιαπέραστο. Εργαζόταν μερικά μέτρα παρακάτω στην πρεσβεία της πατρίδας του. Είχε εγκατασταθεί αθόρυβα στην πολυκατοικία με τη δεύτερη γυναίκα του μια Εβραία πανέμορφη. Την είχε συναντήσει σε μια χώρα μακρινή στη δίχως αρχή και τέλος περιπλάνηση της μοίρας της κι αμέσως εγκατέλειψε την οικογένειά του και της ζήτησε να τον ακολουθήσει, μαγνητισμένος από ένα πλήθος ένστικτα και πάθη και μια άπειρη συμπόνοια που ξεπηδούσαν όλα μαζί, με όλες τους τις αντιφάσεις από τα πονεμένα και γελαστά μάτια της. Στην Αθήνα είχαν αποκτήσει ένα αγορά-

κι, ένα μωρό τόσο γλυκό, λες κι είχαν ανοίξει μιαν αυγή οι ουρανοί κι είχε πετάξει στον πλανήτη μας ένας άγγελος.

Όστε φεύγουν. Αναρωτήθηκε η Έλσα. Το είχε καταλάβει, από καιρό αλλά δεν ήθελε να το πιστέψει. Ουτ' εκείνη της το είχε πει για να μην τη λυπήσει.

- Φεύγετε, ρώτησε τον Αμερικανό με κομμένη ανάσα.

- Ναι, είπε.

- Σήμερα;

- Τώρα.

- Κι η γυναίκα σας;

- Σε λίγα λεπτά θ' ανέβω να την πάρω. Πρώτη φορά της χα-

μογελούσε. Μέσα από τα χονδρά χείλη του ξεσκεπάστηκαν τα ολόασπρα τεράστια δόντια του.

Θα την έχανε λοιπόν την Εβραία. Κι αν δεν την κυριεύε ο παραλογισμός να βγει στους πυρακτωμένους δρόμους για το τίποτα δεν θα την έβλεπε ούτε για να την αποχαιρετίσει.

- Θα γυρίσετε στην Ουάσιγκτον; Ξαναρώτησε τον Αμερικανό.

- Πρώτα θα πάμε στο Ισραήλ να δει η Άννα τη μητέρα της.

- Και μετά;

- Θα το μάθουμε αργότερα. Σήκωσε τις βαλίτσες, τις έβγαλε στο δρόμο, τις έδωσε στον οδηγό ενός παρμέρα σταθμευμένου αυτοκινήτου, γύρισε πίσω στην είσοδο και κοιτώντας ολόισια μπροστά του μίληκε πάλι στο ασανσέρ.

Η Έλσα σπάνια μιλούσε μαζί του κι απορούσε πως η Εβραία με τη γοητευτική ευαισθησία της μπόρεσε να συνδεθεί μ' αυτό το απλησίαστο θηρίο. Κάβισε στην πολυθρόνα του θυρωρείου και περίμενε. Το συμπαθητικό της πρόσωπο ταράχτηκε. Σ' αυτό το κτίριο συλλογίστηκε κατοικούν άνθρωποι που τους γνωρίζω μια ολόκληρη ζωή. Μα όλοι τους είναι ίδιοι σα να μην υπάρχουν. Διαφέρουν μόνο από την περπατησιά

τους. Αλλά αυτή η Εβραία! Δεν ξέρω γιατί μ' αγαπάει τόσο δυνατά, τόσο ανεπιφύλακτα. Έτσι αγαπάει όλους τους ανθρώπους, Εβραίους ή Έλληνες. Κι εγώ δέθηκα χωρίς να το καταλάβω μαζί της. Μια μέρα που είχε κουλουριαστεί ένα ερπετό στα πόδια μου ένοιωσα να γεννιέται στην καρδιά μου η γιορτή της αγάπης. Ωστόσο αν είσαι τόσο τυχερός και συναντήσεις τη μεγάλη χαρά, σίγουρα θα τη χάσεις. Δε γίνεται να την κρατήσεις, όπως δεν μπόρεσες να κρατήσεις ούτε τον παράδεισο. Να βρι-

Νυφικό φόρεμα Εβραιοπούλας (Από το βιβλίο του Κ. Κοψιδά "Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης").

οκείς και να χάνεις αυτό είναι το πεπρωμένο σου. Κρύψε τη θλίψη σου είτε μέσα της. Ασηκωτή είναι η μοναξιά σου, τη συνήθισες όμως και ο' αρέσει κι ας μην μπορείς να την ανθίξεις. Τί θρηνείς σα να βουκόσουν μπροστά ο' ένα νεκρό;

Μαθε να υπομένεις την τρέλα σου αναστενάξε. Είναι ο μυστικός πόνος της ψυχής σου. Σε τρομάζει και ο' εκδικείται αλλά και σε βοηθάει να φαντάζεσαι τη μιζέρια σου σαν την περιγλήτσια του παραμυθιού. Αυτή η Εβραία! Μιλάει μια γλώσσα παραξενή με διοικητομυρία λέξεις που δεν προφταίνει να τις πει, με κάνει όμως και καταλαβαίνω το νόημά τους. Όπως μια θεία μουρική που με συντρίβει, με καταβαρυνώνει. Επειδή μου θυμίζει έναν κόσμο τιμωρημένων, που ζει κάτω από έναν αινιγματικό ουρανό.

Η πόρτα του ασάνορ ξανάνοιξε και βγήκαν ο Αμερικανός με τη γυναίκα του που έτρεμε νευρικά κι έσφιγγε στο στήθος της το μωρό της. Προχώρησε σοβαρή προς το μέρος της φίλης της κι η Έλσα σηκώθηκε και την περιμενε ασάλευτα. Φιλήθηκε για τελευταία φορά σιωπηλά κι από τη μνήμη τους ξεπήδησαν μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα όλες οι συναντήσεις τους ο' αυτό το χώρο της πολυκατοικίας που εμοιάζε με πλατύ και δροσερό ποτάμι. Μια νέα γυναίκα εκπληκτικά ωραία ανοίγει τη γυάλινη πόρτα και προχωρεί προς το μέρος της Έλσας. Παίρνει το χέρι της και το ακουμπάει στο σώμα της.

- Σε πέντε μήνες θα γίνω μητέρα είτε γελώντας ενώ τα μάτια της είχαν γεμίσει δάκρυα. Η Έλσα σώπαινε αφηνιασμένη, πήγε να τρώξει το χέρι της.

- Περιμενε μη βιάζεσαι, δεν θέλεις να το ακούσεις να χοροπδήσει;

Ήταν χαρούμενη αλλά γιατί φαινόταν έτοιμη να κλάψει; Μήπως αυτό σημαίνει να είσαι μητέρα; Απόρησε η Έλσα.

- Είναι ο άντρας της ζωής μου, είτε η άγνωστη και τραντάχτικη ολοκλήρη από ένα δυνατό γέλιο.

- Το ξέρεις κιόλας πώς είναι αγόρι; ψιθύρισε η Έλσα συγκινημένη.

- Και βέβαια. Κάθε νύχτα ξαγρυπνούμε και μιλάμε.

- Τι λες; Πες μου κι εμένα.

- Λόγια απαλά σαν τις χιονονιφάδες. Σαν τις σταγόνες της ανοιξιατικής βροχής που είναι θαρρείς πολύτιμα πετράδια. Έχει μπροστά του όλα του τα χρόνια. Από την πρώτη μέρα ως την τελευταία. Και πίσω του. Το βλέμμα της σκοτεινιάσει.

- Τι έχει πίσω του;

- Την πορεία ολοκλήρης της φυλής μας. Είμαι Εβραία, είτε με πάθος. Με λένε Άννα.

- Κι εμένα Έλσα. Χαίρομαι που σε γνώρισα. Η ανθόρμητη συμπεριφορά της Άννας την έκανε να νοιώσει μια ξένη ευτυχία σαν δική της. Είναι το πρώτο σου παιδί; ρώτησε τριφερά.

- Το πρώτο και το τελευταίο. Ο άντρας μου, δεν το ήθελε. Είναι Αμερικανός. Έχει δυο μεγάλα αγόρια από έναν άλλο γάμο. Ένα βράδυ που είχε πει κατάφερα και τον ξεγέλασα. Στήλωσε τα μάτια της πάνω από το κεφάλι της Έλσας στο κενό σαν τους προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης. Το ήξερα πως θα βρισκόταν ένας ξένος στο δρόμο μου και θ' άφηνε τη γυναίκα του για μένα. Έλσα είναι φοβερό να χαλάς μια οικογένεια.

- Δεν μπορείς να ξέρεις γιατί χώρισε, διαμαρτυρήθηκε η Έλσα. Δεν είναι τόσο εύκολο ν' αφήσει κανείς τη γυναίκα του. Ακόμη κι αν δεν είχε βρει κοντά της εκείνο που ζητούσε πάλι δεν θα την έδιωχνε. Ήταν σάρκα από τη σάρκα του, δεν γίνεται να τη μισούσε. Ίσως η γυναίκα του τον είχε βαρεθεί.

- Εγώ φταίω, μα έπρεπε ν' αποκτήσω ένα γιο να τον αφιρώσω στον αγώνα. Τα μάτια της βουρκώσαν περισσότερο.

- Σε πονα αγώνα;

- Ο πόλεμος δεν σταμάτησε για μας. Νέα παιδιά ζουν τα όνειρά τους μέσα στη φωτιά. Και μόνο όταν τραυματιστούν θανάσιμα αφηνουν να τους πέσει το' όπλο από το χέρι. Είπε με δέος η Άννα.

- Καταραμένος νά 'ναι ο πόλεμος. Αν είναι ν' αποκτήσεις

ένα γιο για το θρίαμβο της σφαγής, για μια ιδέα που συγκινητώνει όλες τις δυνάμεις του τρόμου - φώναξε αγανακτισμένη η Έλσα.

Η Άννα την κοίταξε ικετευτικά αλλά με τόση ομορφιά κι αμέσως μαλάκωσε ο θυμός της Έλσας. Αυτή η Εβραία έμοιαζε μ' ένα κίμα φρέσκο κι ορμητικό που έχει τη χαρή να συγκινεί τις ακρογαλιές και να σαλεύει τους βράχους. Είχε τη δύναμη να σε κάνει να οραματίζεσαι σε μια ερημιά της γη της επαγγελίας, έφτανε να τη δεις μόνο μια φορά να γέλαει και να κλαίει ταυτόχρονα για να μη σου ξαναπεράσει από το μυαλό κακή σκέψη για τους αδελφούς σου.

Δεν είναι ανάγκη να μαλώσουμε, είτε η Έλσα εγκάρδια. Εύχομαι όταν γεννηθεί ο άντρας της ζωής σου, να γιορτάσουμε οι πάντες και για πάντα - με γέλια χωρίς δάκρυα - την παγκόσμια ειρήνη.

Την ημέρα που γύρισε η Άννα από την κλινική με το νεογέννητο στην αγκαλιά, η αγαπημένη φίλη την περιμενε με λαχτάρα. Η Εβραία απώθεσε μ' εμπιστοσύνη το παιδί της στ' απλωμένα χέρια της. Ήταν η καλή μοίρα που το καλωσόριζε στη ζωή και θα το προίκιζε με πλούσια δώρα. Αλλά γιατί το κοίταζε και σόπαινε; Σίγουρα έκανε από μέσα της μια προσευχή ο' Εκείνου τον πλάνο που οι πρόγονοί της τον είχαν στανυρώσει ανάμεσα σε δύο ληστές, γιατί ισχυριζόταν πως ο Θεός ήταν πατέρας τους και γιατί είχε τη γενναιότητα να υπερασπίζεται τους τελώνες και τις πόρνες. Κι αυτή τι ήταν; Χειρότερη από πόρνη. Έλεος! Είχε κλέψει τον άντρα κάποιος άλλος.

Έπειτα η Έλσα εξαφανίστηκε για καιρό. Η Άννα ανησυχούσε. Την είχε δει στον ύπνο της ο' ένα νεκροταφείο, πλάι ο' ένα θεόρατο κυπαρίσι. Φαινόταν λυπημένη. Έβρεχε. Τα ρούχα της τα μαλλιά της, το χρώμα που πατούσε είχαν μουσκέψει. Όταν παρουσιάστηκε ξανά φορούσε μαύρα.

- Τι έπαθες; ρώτησε μ' ένα μορφασμό η Άννα, ποιόν πενθείς;

- Τον καλύτερο φίλο μου. Ένα μεγάλο ζωγράφο, είτε η Έλσα με φωνή αλλαγή.

- Πως πέθανε; Από τι;

- Από καρκίνο.

- Τον αγαπούσε πολύ;

- Έμεινα κοντά του ώσπου ξεψύχησε στο δωμάτιο ενός νοσοκομείου.

Τις πιο ωραίες μέρες μου και τις πιο πικρές τις πέρασα μαζί του.

Η Άννα την έσφιξε στην αγκαλιά της μ' όλη της τη δύναμη και την προσπέρασε γρήγορα για να μην ακουστούν οι λυγμοί της.

Ο Αμερικανός παρακολουθούσε την τελευταία σκηνή των δυο γυναικών ατάραχος. Το ξενάρι προσπέρασε την Έλσα κι εκείνη προχώρησε μηχανικά πίσω τους και στάθηκε λίγο στο πεζοδρόμιο. Το δυνατό φως την τύφλωνε. Δεν είδε την όμορφη ξένη μέσα στο αυτοκίνητο που της κουνούσε το χέρι καθώς περνούσε από μπροστά της. Ανέβηκε στο διαμέρισμά της και κάθισε στον καναπέ, στο μικρό σαλονάκι της απέναντι από τη φωτογραφία του νεκρού φίλου της.

- Ακόμα κι από τον τάφο σου μου χαμογέλας με καλωσύνη, ψιθύρισε. Πώς είναι οι αιωνιότητες; Τόσο ωραία όσο εκείνα τα γεμάτα ζωντάνια μάτια σου; Όσο τα φλογερά χρώματα στους πίνακές σου; Η Εβραία έφυγε σήμερα. Δεν θα την ξαναδώ. Εσέ-να ξέρω που είναι η κατοικία σου. Μπορώ να πάρω το αμάξι μου και νά 'ρθω να σε συναντήσω. Δε χρειάζεται να σε βρω μέσα σε πέντε διοικητομυρία ανθρωπους. Σε κάλεσα πολλές φορές. Πιστεύω πως θα έρθεις κάποια νύχτα στο δωμάτιό μου. Κεκλεισμένων των θυρών. Και ξαφνικά θα φύγουμε τρέχοντας ο' ένα δρόμο ξεκούραστο, ο' ένα τοπίο γαλήνιο που υπάκουε και μας περιμένει. Το καλοκαίρι μπήκε απότομα, μ' έναν καιώσινα μοχθηρό, σέρνοντας τις αόρατες αλυσίδες του χρόνου. Ελπίζω τη νύχτα να βρέξει. Ένα δροσερό δάκρυα από κάθε αστέρι.

[Από την "Ευθύνη", Ιούλιος 1988. Η συγγραφέας έχει δημοσιεύσει τα έργα "Ανέλιξη προσευχή", "Νυχτερινή παράσταση" (θέατρο)].

Σκηνές από την Ελλάδα του 1821 - 1828

Η Χίος και η οικογένειά του κύριου Φραγγούλη
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΞΕΝΟΥ

" Η Διαμάντω ήταν η πρώτη η και τας φράσεις και την προφοράν την γλώσσης και την ζώνη ταύτην αγαπήσασα. Επειδή δε η Ανδρονίκη αμετάβλητος, σοβαρά και πάντοτε μελαγχολική διόλου δεν κατέβαιναν εις την θύραν απεσπάρσθη ταύτης, και συνήψε τώρα φίλιαν στενωτάτην με την Αγγερούκαν μεθ' ης καθολικώς συνεταυτίζετο.

Σύντροφος της Αρκάδος έγινε τώρα η Λούλα, διότι μάλλον με ταύτην συνεφώνει.

Ο μισέ Παντελάκης κατ' αρχάς εξήτησε να προσκολληθή προς την Ανδρονίκη, απαντήσαν όμως αυτήν θύραν άκρους ον, έστρεψε προς την Διαμάντω δειλόν όμως, ως περιεγράψαμε, χαρακτήρος, τίποτε άλλο, ειμή φράσεις περιποιητικής τη απέτειναν, αν και η καρδιά του έπαλλε σφοδρώς δια ταύτην.

Η οικία του ευπατρίδου συντόμως κατέστη η λέσχη της νήσου· μαθηταί και διδάσκαλοι της σχολής ήρχοντο κάθε εσπέραν, φέροντες τα νέα της επαναστάσεως, και ζητούντες να συνδιαλεχθώσι με την Λούλαν και Ανδρονίκη, τας Ασπασίας της ημέρας.

Εν έτερον υποκείμενου, όπερ λαμβάνει ουκ ολίγον ενεργητικόν μέρος ενταύθα, είναι ο κύριος Λουΐγκιος Καζέλης, νέος περίπου εικοσιπέντε ετών, καθολικός το δόγμα, εκ καλής οικογενείας, πλην πτωχός. Ηράτο προ πολλού χρό-

νου της Αγγερούκας, και μ' όλον ότι αντηράτο σφοδρότερα παρ' αυτής, το χάσμα της θρησκείας δεν άφησε ποτέ να συναφθή γάμος· ήτον ευειδής, κομψός, και πνευματώδης, πλην στωμύλος, οηματίας και ηθών αμφιβόλων.

Δις αν συνωμίλει μετά νέας τινός, ήρκει να την συκοφαντήσει μέχρις υπολήψεως. Εις την αδημονίαν του, ότι ο κύ-

ριος Σ... δεν τω έδιδεν εις συζυγον την θυγατέρα του, δεν έλειψε να διασαλίση χιλίας κατηγορίας κατ' αυτής, ει και αθώας· τώρα δε, ότε είδε την Διαμάντω, λησιμονήσας την Αγγερούκαν, προφασιζόμενος μ' όλα ταύτα ότι δι' αυτήν έρχεται, ήρξατο την πλέον θεομήν εξήγησιν με την θυγατέρα του Καρρέτου· εξήγησιν, ήτις έφερε τα επακόλουθα, τα οποία θα διηγηθώμεν.

Ολίγα τινά και περί της πόλεως.

Οι κάτοικοι της πόλεως ήσαν τριάντα χιλιάδες· δηλαδή δισχίλιοι Τούρκοι· δισχίλιοι του Δυτικού Δόγματος και εικόσιες χιλιάδες Ορθόδοξοι, και περίπου εξήκοντα ή εβδομήκοντα Ιουδαίοι (α). Οι Τούρκοι ωμίλουν σχεδόν αδιακρίτως όλοι την Ελληνικήν· το αυτό και οι Καθολικοί, πλην εις το άκρον διεφθαρμένην· διότι εμίγνυνον εις ταύτην γαλλικάς, ιταλικάς και τουρκικάς λέξεις".

[Απόσπασμα από το βιβλίο του Στέφανου Ξένου: **Ηρωίς της Ελληνικής Επανάστασεως**, Α' Λονδίνου 1861, ήτοι Σαφει εν Ελλάδι, από του έτους 1821 - 1828].

Το νησί της Χίου υπήρξε ανθρώπινο εμπόρικο κέντρο από το Μεσαίωνα

Οι Εβραίοι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία

Από άρθρο του κ. Ν. Βυζαντινού στην "Εστία" (6.9.1988) παραλαμβάνουμε τα παρακάτω στοιχεία για τον αριθμό των Εβραίων στην Οθωμανική Ευρώπη, στις αρχές του αιώνα:

"Κατ' επανάληψιν η "Εστία", αναφερομένη εις την αστήρικτον μεν, αλλά και κραυγαλέαν συγχρόνως κίνησιν των Σκοπίων περί δήθεν μακεδονικής εθνότητος, επεκαλέσθη την διενεργηθείσαν, εν έτει 1904, απογραφήν του πληθυσμού της Οθωμανικής Ευρώπης υπό του **Χιλμή πασά**, διοικητού Θεσσαλονίκης και υπευθύνου των τότε τουρκικών περιοχών εις την γηραιάν μας ήπειρον. Η απογραφή εκείνη απέτελεσε και την βάσιν του εθνογραφικού χάρτου του Ιταλού επιστήμονος **Αμυντόρε Βιρτζίλι**, θεωρουμένου, μέχρι σήμερα, του αυθεντικότερου σχετικού μελετήματος. Κρίνομεν, λοιπόν, σκόπιμον να παραθέσωμεν, κατωτέρω, ορισμένα λεπτομερείας του απογραφικού έργου του μνημονευθέντος Οθωμανού αξιωματούχου.

Κατά το 1904 τα τουρκικά "βιλαέτια" εις την Ευρώπην ήσαν τα των Ιωαννίνων, της Θεσσαλονίκης, της Ανδριανουπόλεως, του τμήματος της Ευρωπαϊκής Κωνσταντινουπόλεως και το ανεξάρτητον "σαντζάκιον" της Τσατάλτζας. Το σύνολον του πληθυσμού των, τότε, ανήρχετο εις 4.175.575 ψυχάς, εκ των οποίων 1.829.500 Τούρκοι, 1.619.300 Έλληνες, 455.000 Βούλγαροι, 151.235 Εβραίοι,

95.350 Αρμένιοι, 16.650 Σέρβοι, 13.750 Κουτσόβλαχοι και 8.090 Αθίγγανοι. Αναλυτικότερον, οι πληθυσμοί, κατά "βιλαέτια", ενεφανίζον την εξής εθνολογικήν εικόνα: Βιλαέτιον Ιωαννίνων: Τούρκοι 211.000, Έλληνες 294.000, Βούλγαροι 2.695, Κουτσόβλαχοι 650. **Βιλαέτιον Μοναστηρίου** (εξαιρέσει των Σαντζακίων Δίβρης και Ελμπασάν) Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 223.000, Έλληνες 280.000, Βούλγαροι 143.000, Εβραίοι 4.950, Σέρβοι 15.150, Κουτσόβλαχοι 6.150. **Βιλαέτιον Θεσσαλονίκης**: Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 423.500, Έλληνες 362.000, Βούλγαροι 198.000, Εβραίοι 63.200, Σέρβοι 1.400, Κουτσόβλαχοι 7.350, Αθίγγανοι 8.650. **Βιλαέτιον Ανδριανουπόλεως**: Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 498.000, Έλληνες 368.000, Βούλγαροι 107.500, Εβραίοι 19.350, Αρμένιοι 24.000. **Ανεξάρτητον σαντζάκιον Τσατάλτζας**: Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 18.000, Έλληνες 48.500, Εβραίοι 11.000, Αθίγγανοι 240. Τέλος το βιλαέτιον του ευρωπαϊκού τμήματος της Κωνσταντινουπόλεως είχε τους εξής μόνιμους αυτόχθονας κατοίκους: Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 450.000, Έλληνες 260.000, Βούλγαροι 6.000, Εβραίοι 60.000 και Αρμένιοι 70.000".

עץ חיים היא

Δένδρον ζωής είναι η Τορά...
(Παροιμ. 3:18)